

משה בירנבוים

נ"ו"ג לקוה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע ועכ"א

מליזענסק

עיה"ק טבריא תובב"א

בעוה"ש"ת

במדבר

מה שקורין לעולם פרשת במדבר לפני חג השבועות, משום דכתיב
בפרשה זו איש על דגלו באותות וגו', היינו שכל איש יהיה על
מקומו הראוי לו, וזה מצות הגבלה.

(ליקוטי הר"ם)

וידבר ה' אל מושיה במדבר סיני (במדבר א, א).

כדי שיוכל האדם לקבל את התורה צריך הוא מצדו להכין הכלים
שיהיה כלי מוכן לקבל, והכלי הזה נהיה ע"י שהאדם מוכן עצמו
ומתקן מידותיו מכל מין לכלוך, והוא ענינו של ימי הסירה כהנה
לקבלת התורה, כדי שיוכך עצמו להיות כלי נח לקבלת התורה בחג
השבועות.

מיהו, האדם שלא זכה לתקן מידותיו כראוי, לא יפול ברוחו ולא
יטייב לומר: שהוא חייב לישראל בחוץ ולא יהיה לו שייכות עם
קבלת התורה ח"ו, אלא הענה עבורו הוא: שיהיה לבו נשבר בקרבו
שאין לו כלי הראוי לקבל, וזה גופא יגרום לו שיוכל לקבל; והוא
הרמוז בפסוק: "במדבר סיני", מדבר הוא ארץ לא זרועה, שאם
האדם יודע בעצמו שהוא צחי "מדבר" לא חרש ולא זרע ולא עשה
אעדל"ת כדצעי כדי לעורר עי"ז אהעדל"ע, אז ע"י שפלות רוח
וענוה שזה צחי "סיני" שהנמיך עצמו מכל ההרים, ע"י זה הוא
צא ל"וידבר ה' אל משה" נעשה כלי מוכן לקבלת התורה.

(נר ישראל)

וידבר ה' אל מושיה במדבר סיני באוהל בועד כו'

במדבר רבה (פרשה א' ס' ג') וידבר ה' אל משה במדבר סיני באוהל
מועד כו', וכיון שעמד אוהל מועד אמר יפה הוא הליכות, שנאמר
(מכילתא ו') והצנע לכת עם אלהיך וכו':

שמעתי מה שכתב רמ"א (באורח חיים ס' א') וזה לשונו, ולא יתבייש
מפני בני אדם המלעיגין עליו בעבודת השם יתברך, גם הצנע לכת
וכו', דר"ל דקאי אלעיל אימתי לא יתבושש מפני בני אדם א',
כשעושה כן גם הצנע לכת ודפח"ת,

והכלל שיהיה תורתו ועבודתו צאמת ואמונה, פיו ולבו שוין, צין
כשהוא עם בני אדם וצין כשהוא בהצנע לכת: (ס' תולדות יעקב יוסף
פ' תלך דק"ח ע"א):

(בעל שם טוב)

וידבר ה' אל מושיה במדבר סיני כו'.

או יאמר וידבר ה' אל משה במדבר סיני כו'. נראה דהתורה
מלמדת לאדם שיתנהג עצמו כי להיות שהתורה ניתנה בצני למען
ילמד אדם להיות תמיד מוכנע גדול ונצוה צעינו כדרך שעשה השם
יתברך צרוך הוא שמאס בהרים הגבוהים וצחר צהר סיני הנמוך
מכולם. והוא במדבר סיני.

רק לזה צריך האדם שלא יתעצב מחמת גדול הכנעה יפול בעצבות
וזה הוא מניעה גדולה מעבודת הצורא יתברך לכן הזהירה תורה

עליו שיראה להיות תמיד בשמחה כי אין השכינה שורה מתוך
עצבות. והוא צאהל מועד פירוש שיכניס עצמו לאהלו של מועד הוא
לשון שמחה כי מועד היא לשון יום טוב.

באחד לחדש השני פירוש ואם יאמר האדם ואיך אוכל לשמות כיון
שהרצתי לפשוט ולזה אמרה תורה אף על פי כן יראה לעשות
תשובה בשמחה ויתחזק עצמו לאמר הרי אני כאלו נולדתי היום הזה
ולא אשוב עוד לכסלה וזה נקרא חידוש שנתחדש כצרייה חדשה. והוא
באחד לחדש השני כי האדם הזה הוא נתחדש צ' פעמים האחד
ציוס שגולד והשני ציוס שעושה התשובה ונתכפר לו.

בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים גם כן על דרך הזה כי השם
יתברך צרוך הוא הוילינו ממצרים הם הקליפות גדולות מ"ט שערי
טומאה * ותמיד כשאדם עושה תשובה על חטאיו הוא יוצא
מהקליפה אל הקדושה ונקרא גם כן יציאת מצרים * וזה נקרא
בשנה השנית כי העולם נקרא שנה כזכר בצפר יצירה לומר שגם
בשנה השנית פירוש בעולם עכשיו גם כן יש יציאת מצרים שנית
והיינו בשעה שעושה אדם תשובה כנ"ל והבין:

(נועם אלימלך)

וידבר ה' אל מושיה במדבר סיני באוהל בועד כו'

א"י במדבר סיני באוהל מועד וגו'. זה מורה לנו על קדושת התורה
שהולכת ממקום גבוה למקום נמוך, כי אפילו השפל שבשפלים יוכל
לצוא לעבודת ה' על ידי התורה הקדושה, ולזה צא לנו הכתוב
לומר, שדיברו ית"ש היה במדבר, שהוא מקום פחות מאד, ומקום
תוקף הקליפות, כמו שנאמר (דברים ט, טו) נחש שרף ועקרב וזמאון
אשר אין מים, (במדבר ב, ה) לא מקום זרע ותאינה וגפן, ועם כל
זה במקום הפחות הגרוע הזה, שם היה דיברו ית"ש, ושם היה
משכן השכינה הקדושה ואוהל מועד, כי זאת הוא השלימות [של]
התורה הקדושה, שכולל להתפשט לכל מיני שפלים ועומקים, ולהעלות
כל הבחינות, אפילו הפחותים מתעלים על ידי התורה הקדושה:

(זרע קודש)

וידבר ה' אל מושיה במדבר סיני וגו' באוה"ל בועד השני

בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים ל"אבור וגו' (א, א).
במדבר, ר"ל כשהאדם מכיר ערכו ושפלותו ומיעוט אשר הוא
כמדבר יקח לו התחזקות מסיני, שהלא הקצ"ה ג"כ לא השרה
שכינתו רק על הר הנמוך בהרים. באחד לחדש השני, ר"ל צא'
מהשני מיני "התחדשות". התחדשות אחד הוא, קודם שמקיים את
התורה באמת ונקרא ערליכער יוד, והתחדשות השני הוא, לאחר
שמקיים באמת את התורה ונעשה ערליכער יוד. בשנה השנית, היינו
בספירה השניה כי שג"ה גימט' ספירה. והוא בשנה השנית לצאתם
מארץ מצרים, והבין.

(בארת המים - רימנוב)

וידבר ה' אל מושיה במדבר סיני כו'.

או יאמר וידבר כו' במדבר כו' דהנה מדרך אב לרחם על בני אדם
רואה איזה כאב שיש להם אז הוא מרחם ונותן לו איזה מאכל טוב
ודברים טובים שינחמו דעתם בהם * אבל הצער והכאב גופא שיש

להם בלתי אפשרי לאצו לטול מהם והצורה ברוך הוא כשיש איזה
זכר לאדם והוא מתפלל אליו יתברך אז לא די שמסיר ממנו הזכר
אלא אף זו שנותן לו כל הטובות שפע זכרה *
וזה ויכסהו הענן להר ששת ימים ויקרא אל משה ביום השביעי
פירוש דהר הוא רמו למדת הדין ע"ד הר קשה כו' והיינו בששת
ימי החול יש כח למדת הדין ח"ו לשלוב והנדיק בקדושתו הוא
מכסה אותו ההר:

וזה ויכסהו הענן רמו לקדושה ולא זו אלא ויקרא אל משה בקריאה
בלשון חיבה ביום השביעי שזו קדושה עליונה:

וזה עטרת שנת טובתך רוחה לומר הטובה שאתה עושה עמי
דהיינו הסרת זכר והכאז לא זו בלבד אלא שאתה עושה עטרה
ונזר לטובה זו וכנ"ל * ומעגליך ירעפו דשן שהתפלה פועלת אף
השפעות גדולות * וזה מעגליך דהיינו השבילים הנפעלים על ידי
התפלה *

וזה וידבר כו' במדבר סיני רמו שהוא מקום נחשים ועקרבים
והנדיק פועל על ידי דיבורו שהוא מתפלל ובמדבר הוא לשון דיבור
הוא פועל באהל פירוש דאיהל הוא מכסה כנ"ל * מועד רמו
ליום טוב היינו השפעות וטובות גדולות הנפעלות גם כן כנ"ל:

(נועם אלימלך)

וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד באזור לזוודש
השני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים לאמר (א, א).

פי' כ"ק אלמור הגה"ק רשכבה"ג משינאוה זללה"ה, כשהשי"ת בא
ליתן התורה לישראל הורה להם איך להכין את עצמם לקבלת התורה.
והיינו במדבר, שצריך האדם להפקיר את עצמו כמדבר. סיני, שיהיה
ענותו כסיני שהוא נמוך מכל ההרים, צאהל מועד, שיקבע לעצמו
עמים לתורה.

וכשתהיה ההכנה באופן זה אזי צאהל לחודש השני, אזי יוכל להיות
עוד הפעם התחדשות האחדות. בשנה השנית, היינו בשנות הצאות,
לצאתם מארץ מצרים, כמו שהיה צעת לאתם מארץ מצרים.

(דברי שמהה פ' במדבר)

שיאו את ראש בני ישראל כו' לבושפוזותם כו'

נראה לפרש דהנה יש שלש מדריגות הגורמים לאדם שיהיה נדיק
א' מצד הגלגול שהיה נדיק בגלגול ראשון ומחמת זה נקל לו להיות
נדיק גם עתה * ב' מחמת זכות אבותיו שהיו נדיקים ומחמת
זכותם חולקים להם כבוד צפמליא של מעלה שיהיו צניהם נדיקים
* ג' מחמת שהשם יתברך ברוך הוא גור בצריחת העולם שיהא
כך וכך שמות ראובן וכך וכך שמות שמעון ועתה כשנתגלגל איזה
אדם בעולם ונותנין לו שם בשם נדיק א' שהיה כבר בעולם זה
גורם לאיש הלזה שיהיה גם כן נדיק מחמת שנתעורר האור של
הנדיק שהוא בעולם העליון *

והחילוק שבין הנדיק שהוא מחמת גלגול הראשון ובין הנדיק שהוא
מחמת זכות אבותיו הוא כך שהנדיק מחמת גלגול הראשון נהנין
ממנו ענה מחמת שהיה כבר בעולם העליון ושמע הכל מה שעמיד
להיות בעולם ולכן יש לו כח זה ליתן ענה * אבל הנדיק מחמת
זכות אבות לא כן הוא במדריגה זו

וזה שאמר דוד המלך עליו השלום בעצמתך תנחני ואחר כבוד תקחני
פירוש שהיה מתפלל על עצמו שיהיה נדיק או במדריגה זו להיות
נהנין ממנו ענה או על כל פנים מחמת כבוד אבותיו *

וזה שאו את ראש כו' שהשם יתברך ברוך הוא אמר למשה רבינו
עליו השלום להעלות אל כל בני ישראל כל אחד לפי מדרגתו * א'
למשפחותם כו' היינו מדריגת נדיק מחמת זכות וכבוד אבותיו *
ב' במספר שמות כנ"ל * ג' לגלגלותם היינו נדיק על ידי גלגול
ראשון שהיה גם כן נדיק צעת שהיה וק"ל:

(נועם אלימלך)

שיאו את ראש כל עדת בני ישראל לבושפוזותם לבית
אבותם במספר שבועות (א, ב).

מפסק זה למדים ערכו של כל אחד מעם ישראל. ונצטר ע"י נושיל
לשני נערים שהתווכחו ביניהם על העושר של אבותיהם. אחד מהם אמר
שאין בכל העיר איש עשיר כמו אביו, שחרי כוונתם אצלו ככה ארנקים
עם כסף שהוא אינו זקוק להם למושא ומתן, ומלבד זאת ש לו עושר
נופלג שהוא סוחר בו השיב לו השני, אמנם ראית אצל אביך ככה
ארנקים מלאי מטבעות, אולם דע לך שלאבי יש שטרות, וכל שטר מהם
עולה בשוויי שבעתיים על כל ריבוי המטבעות שראית בבית אביך. אמנם
קטן הוא הנייר בגודלו אך רב הוא באיכותו.

על פי משל זה מוצנת דבר הגמ' במס' יומא (כג.) רבי יונתן רמי,
כתיב (הושע ב, א) "והיה מספר בני ישראל" וכתיב (שם) "כחול היס
אשר לא ימד ולא יספר", לא קשיא, כאן עושים רגונו של מקום
(או לא ימד ולא יספר) וכאן צאין עושים רגונו של מקום. הכוונה היא
שזמן שאין עושים רגונו של מקום וכפי שנאמר "והיה מספר בני
ישראל", כאדם שקופר ומונה מטבעות, וכאצו של הנער הראשון.
לעומת זאת בזמן שעושים רגונו של מקום, כל אחד מישראל נחשב
לצבא רב, כמאמר הכתוב (מלכים א, יז) "ולי מה יקרו רעין קל,
מה עצמו ראשיהם אספרם מחול ירבון". כוונת הכתוב היא שאף
שאמנה אותם, עם כל זאת לא אוכל לדעת את מספרם כי הם
"מחול ירבון", היות שערכו של כל אחד מהם עולה לכמה אלפים,
הם כמו כסף השטרות של אצו של הנער השני, וערך גדול זה אי
אפשר לקפור כלל

(אהל יעקב)

שיאו את ראש כל עדת ישראל,

שכל בני ישראל יהיו צנשיאת ראש, ולא יהיו צמרה שמורה מחמת
שמכיר מיעוט מעשיו נגד הצורה. ואפילו שידוע שחטא נגד הצוית"ש
יקבל על עצמו שלא ישוב עוד לכסלה, ויקיים מהיום התורה בשמחה,
אזי יתכפר לו כל מה שחטא עד היום.

(צאת המים)

שיאו את ראש כל עדת בני ישראל (א, ב).

ידועה העובדא שהרה"ק בעל "נואר ושנוש" זי"ע ביקש פעם נורבו הרבי
ר' אלימלך שיתן לו לשמושו לילה אחת כדי לראות את סדר עבודתו
הק, ורבו נתן לו רשות על זה.

והיה בחצי הלילה ביקש הרה"ק ר' אלימלך מוננו להביא טיייא, וכשנכנס
להגיש לו את הטייא ראה זקן אחד יושב אצלו, נרתע לאחוריו ומגודל
הפחד והרעדה נפל הכוס מידו ונשפך ארצה. כשנתעורר מועלפוננו התחבא
עצמו מפני הפחד שגבר עליו אחר כך קראו הרה"ק ר' אלימלך, ושאלו
למה לא הביא לשתות, והשיב שהכין לו וכשנכנס לחדרו ראה זקן אחד
יושב אצלו והבין שהוא בא מוגבהי מרומים, ומגודל הפחד נפל הכוס מידו
ונשפך על הארץ שאלו הרה"ק ר' אלימלך, האם התבוננת בפני הזקן
שהיה כאן. ענה לו ה"נואר ושנוש", שפנני פחד ואימה לא היה יכול
להביט בו כלל.

נענה הרה"ק ר' אלימלך ואמר בזה"ל: "ויזי דאס קינד וואס קען נישט קוקן דעם טאטן אין פנים אריין" (אוי לילד שאינז יבול להסתכל לאביו בפנים) הלא זה היה אברהם אבינו. וזוהו יש לפרש כוונת הפסוק "שאו את ראש כל עדת בני ישראל לנושפותם לבית אבותם", אמר לו הקב"ה לנושה שא והרם את נפשות בני ישראל שיזכרו הרים ראש ולהסתכל בפני אבותם שלא יתביישו מהם.

(חקל יצחק - ספינקא)

שיאו את ראש כל עדת בני ישראל (א, ב).

במדרש (מחממה פ' ב), משל לנשיא שנכנס למדינה, וראו אותו בני המדינה וברחו וכו'. נכנס לעיר אחת חריבה, ראו אותו התחילו מקלסין אותו וכו'. כאן אני צונה לי אכסניה.

איתא צ'קול שמחה' תכלית הניסים, שידעו שהשי"ת יוצר הכל ומשגי על כל הנמאים העלונים והתחתונים לעשות בהם כרצונו. אכן, הכרה זו היא לפי שעה. ונשאר מזה זכר, כמו שכתוב (תהלים קיא, ד) "זכר עשה לנפשותיו" וזה ענין הצריה. אולם, ע"י שנכתב בתורה, נעשה להם קציעות, וזה, כאן אני צונה אכסניה.

וזה שכתוב (שם קיט, יח) "גל עיני ואציטה נפלאות מתורתך", שעל ידי התורה יכול האדם להשיג פעולת השי"ת בכל עת ובכל זמן כמו צעת הנס. כתיב (איוב ה, ט) "נפלאות עד אין מספר", וכתיב (תהלים קמ, ה) "לחבונתו אין מספר", שלכל אחד מישראל יש לו אות בתורה, כדאיתא, ששים ריבוא אותיות לתורה, שעל ידי התורה נקשר כל אחד בשורשו. והא כתיב (הושע ב, א) "והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא יספר", שהוא צחינת אין מספר. אלא איתא במדרש, מומלאים בתרשיש, צין כל דיבור ודיבור פרשיותיה ודקדוקיה של תורה, שצין אות לאות ממולא בתורה שבעל פה, וכשנפקחים העינים רואים זאת צדור מקצלי התורה היו כלולי כל הדורות, וזה אין מספר, שמתורה שבעל פה היא לחבונתו אין מספר.

(אמרי אמת גור, במדבר מל"ח)

שיאו את ראש כל עדת בני ישראל (א, ב).

וצרשי ז"ל כתב מתוך חיבתו לפניו מונה אותן כל שעה וכו'. ולמה היה צריך למנותם, אלא שלא רצה הקב"ה שיהיו ישראל בטלים ברוב כנגד האומות ח"ו, ולכן מנאן, כי דבר שבמנין אפילו צאלף לא בטיל (צ"ח א), וכיון שזה הוא רק מדרבנן לכן צויה השי"ת שיהיה דבר שבמנין מדאורייתא, ואז גם מדאורייתא לא בטל.

ובספר 'חשבה לטובה' ו'מילין חדתי' מציאים, שפעם נסע החידושי הרי"ם מגור ז"ע עם אנשי שלומו צדוך, ועמד איכר והצביע צידו על החסידים שנסעו וספר אותם, אחד, שנים וכו', ואמר החידושי הרי"ם: הוא עושה אותנו לדבר חשיבות, כלומר לדבר שבמנין ואין לנו צטלין, ומטעם זה צויה הקב"ה למנות את ישראל.

וקיים ואמר: לפי זה שפיר ניחא קושית התוס' צבא מליעא (ו: ד"ה קפז) שמתמה דליצטל ברובא, דהא דדבר שבמנין לא בטל הוא רק מדרבנן (אלא מן התורה אף דבר שבמנין בטל) עיי"ש. ותירץ ואמר, דהא דדבר שבמנין בטל מדאורייתא הוא משום שאכל התורה לא חשוב, אבל הכא גבי מעשר שהתורה צעמנה צויה למנות כל אחד לצדו ולעשר העשירי, א"כ התורה צעמנה עשאו דבר שבמנין, ממילא לא צטיל אף מן התורה, עכ"ד.

(פרדס יוסף)

שיאו את ראש בני ואתכם יהיו איש איש לבטוח איש ראש לבית אבותיו הוא.

הנראה לרמזו צוה גדול מעלת דיצוק צת"ח וצדיקי הדור כי הם המציאים את האדם ליראת שמים כמ"ש במשנה"ה (שמות לה, ז) וייראו מגשת אליו. מחמת שהיו נגשים אליו צרא"י צעלמא קנו כשהיו מסתכלים צו הי' צוער צקרצם יראת שמים. וזהו צחי' השקה כמ"ש במחני' משיקין צכלי אצן לטהרו ע"י הציצור מים למים.

ו"ש (שה"ש א, צ) ישקני מנשיקות פיהו כי טובים דודין מיין. כי ציין לא מהני השקה רק צמים והתורה נמשלה כמים. לכן גם צמתן תורה כל דיצור ודיצור שיצא מפי הקצ"ה הי' להם המדצקות צהשי" צ"ה. וכן הוא צמעלת הצדיקים (כל"ס יב, צ) כל המחוצר לטהור טהור. ואשרי למי שמתקשר עמהם אף שהוא צשפל המדריגה הנה צכה הצדיק להעלותו.

וזה שמצינו צדור המדבר כל זמן שהיו מחוצרים למשנה"ה ישצו צטח ושאלן צלי שום פגע וכאשר התחילו לריצ עמו ירדו מטה מטה ושלטו בהם היצ"ר גם הצוידים שלטו בהם.

ו"ש (תהלים צב, ג) צדיק כחמר יפרח. כי הצדיק הוא כמו הצילן וכל התלמידים הם הענפים המסתעפים צו. וכאשר הצילן פורח לעשות פרי גם כל הענפים יעשו פרי עמו.

וזה הרמז צמשנה (וצמים פט, ה) הצמר צבראשי הצכשים ועצמות וגידין כל זמן שהם מחוצרים יעלו פרשו לא יעלו. רמז לאנשים פחותי הערך שהם כמו עצמות וגידין אים הם מחוצרים לצדיק יעלו גם הם עמו. פרשו ח"ו ממנו לא יעלו.

וזה הרמז צפסוק הנ"ל ואתכם יהיו פי' אים הם מחוצרים עמכם. איש איש למטה. אף אים הוא למטה צמדריגה. ראש לבית אבותיו הוא. יכול להעלות למעלה ראש. אף העיקר להיות טפל וצטל להצדיק ולא יצבה לצו. כמ"ש (שמואל א, יב) כל הנטפל לשם מאחריו אינו נמחק אבל לפניו נמחק. כי האיש אשר ירים לצבו ועומד לפניו הוא צהיפך ח"ו.

גם לרמז צמעלת הצדיק שצריך להיות צתכלית הענוה אז יכול להנהיג הדור כמ"ש (תהלים צט, ג) משה ואהרן צכהניו וגו' ה' אלהינו אתה עניתם אל נושא היית להם. פי' כל מה שהיית מנשאם ועולים צמעלה היו יותר צתכלית השפלות עיי"ז (שמות א, יב) וכאשר יענו אותם כן ירצה כל מה שהיו יותר צעניויות כן ירצה. (ישעיה מ, טו) אני אשכון את דכא. השכינה שורה על הצדיק שהוא שפל צעניו. להחיות רוח שפלים ולצ נדכאים. כי עיי"ז צכה הצדיק להחיות ולהרים גם כל השפלים והנדכאים כנ"ל:

(תפארת שלמה)

שיאו את ראש בני ואתכם יהיו איש איש לבטוח איש ראש לבית אבותיו הוא.

א"י ואתכם יהיו איש איש למטה איש ראש לבית אבותיו הוא. הנ"ל לרמז על צדיקי הדור לקרב לכל איש מצני ישראל לכל ידה ממנו נדה. כי האמנם הוא צדרגא שפילה מאד מ"מ הלא מקור מחצב נשמתו הוא חלק אלקי ממעל מצני אצרהם יחק ויעקב אשר צעצורם צברא העולם.

ו"ש ואתכם יהיו איש איש למטה מ"מ יהי עמכם יחד צצוותא כי הלא ראש לבית אבותיו הוא שמקור מחצבתם מאצות העולם. גם אצות הוא רצון כי כן עלו צמחשבה:

(תפארת שלמה)

ואתכם יהיו איש איש לבוטה איש ראש לבית אבותיו הוא (א, ד).

כריץ ביאור אריכות וכפל הלשון, וכן מה שנכפל לומר איש איש ב' פעמים. וי"ל דהנה כשאדם מתמנה להיות מראשי אלפי ישראל ואיש על העדה, אזי זהו דרכם של רועי ישראל לתלות את סבת בחירתו בזכות אבותיו, והוא חושב שאין זה כלל זכותו וזכות עמו, והוא בצחינת חומץ בן יין. ומי שהוא סובר כן ואינו תולה הגדולה בעצמו הוא האיש אשר צחר בו ה' להיות מנהיג ורועה לעם ה'.

וזוה י"ל ואתכם יהיו, להנהיג ולפקוד את בני, איש איש למטה איש ראש, היינו אנשים כאלו שמוליס שזה שנבחרו להיות ראשים ומנהיגים - לבית אבותיו הוא, אך בזכות אבותם הוא, ולא בזכותם. גם י"ל, ואתכם יהיו, היינו שהיו נכללים בתוך כלל ישראל, ולא שהיו פורשים מן הציבור בגארותם בחושבם שהמה המעולים והטובים שבציבור, רק איש איש 'למטה', היינו שהם חושבים וסוברים שהם למטה למטה בשפל המדרגה מכל אחד, איש ראש לבית אבותיו הוא, ר"ל אנשים אלו הם יעמדו להנהיג את ישראל.

(פניני שפע חיים מורשיי תש"ל, שנה טו גליון לו) ***

ואתכם יהיו איש איש לבוטה איש ראש לבית אבותיו הוא (א, ד).

לכאורה קשה תיבת הוא דהול"ל יהיה. וי"ל עפ"י מה ששמעתי ממוח"ז הגה"ק מהר"מ ט"ז זלה"ה שאמר על הגמ' (יומא כג, ב) ר' יונתן רמי כתיב והיה מספר בניי כחול היס וכתיב אשר לא ימד ולא יספר לא קשיא כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום כאן בזמן שאין עושין רצונו של מקום, ע"כ הגמ'.

ולכאורה יפלא להבין דאם בזמן א' חלילה היו ישראל אין עושין רצונו של מקום ובשעה א' עשו תשובה ואז תכף לא יהיה מספר ועוד האריך שייך לנמר בדבר גשמי כמו גופין מחולקין שלא יהיה להם מספר.

אך י"ל דעיקר המעלה מישראל היא שורש נשמתן ולכן אם יהיו עושין רצונו של מקום יש נשמה אשר היא כוללת כמה נשמות ולדבר זה אין מספר עדה"ק.

וז"ש איש ראש לבית אבותיו הוא, היינו שנשתלח נשמה שכוללת כמה נשמות שהיה ראש לבית אבותיו.

(דברי יחזקאל)

ואתכם יהיו איש איש לבוטה איש ראש לבית אבותיו הוא (א, ד).

בהיות המהרי"ד מבעלז זצ"ל בנערותו, התכונן אביו המהר"י לנסוע לאחת השכונות שהתקיימה בטישערנאביל שברוסי' הרחוקה, והחליט לא לקחת עמו את הילדים הרכים, כשישנוע הנער הקטן את ההחלטה, החל להפיציר מואד באמו, וכשראה שאין תחוננו עושים פרי, סירב להכניס כל אוכל לפיו, הבינה אמו, שיש לו סיבה מיוחדת לרצונו העז לנסיעה קשה זאת, ושאלה אותו על כך, וחילד ענה לה, כי אמנם יש לו שלש סיבות בדבר, אולם אין הוא מתכוון לגלותם אלא לאביו בלבד,

כשישנוע אביו על כך, קראוהו אליו ושאלו לסיבת רצונו. ענהו הילד שלש סיבות לי, ראשית שמוע שמועתי שבחתינה ישתתפו גם האבות הק' מועולם העליון, וגם אני חשקה נפשי להיות במחיצתם של קדושי עליון אלו. שנית, חלום חלומתי והנה שלשה זקנים שעונים על משיענתם ופניהם זוהרים כמלאכי כרום, והם ספרו לי שישתתפו בחתינה, ולכן רוצה אני

לנסוע, וכולי האי ואולי אזכה לראותם שם בהקיץ. שלישית, הלא מקרא מפורש הוא (במדבר א, ד) ואתכם יהיו איש איש לבוטה איש ראש לבית אבותיו הוא, מושמע כובאן, שכשראש המושפחה נוסע נוטל עמו כל בני ביתו הנלוים אליו. חייך האב למושנוע הדברים, ונהנה מהן בקורת רוח גלוי, והסכים לקחתו עמו. כשהגיעו לטישערנאביל התבטא מהר"י, שישנוח אני שלקחתי הנער אתנו, והי' זה כהכנה טובה... סתם ולא פירש.

ברבות הימים כאשר בא המהרי"ד זצ"ל בברית האירוסין עם נכדתו של אדמו"ר הרח"ק ר' אהרן מטישערנאביל זי"ע ונסעו לחתונה, שאל המחזות את המהר"י, איך עברה הנסיעה. ענהו ברובו, הדרך ידוע לנו שנים טובא, והתכוננו לזה כבר זמן מרובה.

(וידויקים ישנחו)

אלה קרואי העדה נשיאי מטות אבותם ראשי אלפי ישראל (א, טו).

הנה הקרי הוא קרואי, והכתיב הוא קריאי, וי"ל, דעפ"י פשוטו של מקרא אין מוצן לתיבת קריאי. וכן י"ל אריכות וכפל הלשון נשיאי מטות אבותם ראשי אלפי ישראל הם.

וי"ל, דהנה כך היתה התנהגותם של כל הצדיקי אמת שבמקום גדולתם שם נמצא ענותנותם, ואיפה שראו נדיק אמת ראו אלנו שפלות והכנעה. וזש"ה"כ אלה קרואי העדה - הם אלו שנשיאי מטות - שמוליס נשיאי מטות, אלו שאבותם ראשי אלפי ישראל המה, שמוליס שזה שנבחרו להיות נשיאי מטות אין זה כי אם בזכות אבותם שאבותם המה ראשים, והם בצחינת אלה קרואי העדה, וכדברי הבעה"ט שהו' קטיעה ונראית כעין י'. והיינו שהם יודעים בעצמם שהו' המרמזת על ששה סדרי משנה, קטיעה היא אללם, והלואי שימרו את ה' המרמזת על עשרת הדברות - עיקרי ויסודי התורה, ואלו הממעטים את עצמם, הם הראויים להיות נשיאי מטות אבותם.

(פניני שפע חיים מורשיי תש"ל, שנה טו גליון לו)

והלויים לבוטה אבותם לא התפקדו בתוכם. וידבר ה' אל בושא לאבור, אך את בוטה לוי לא תפקד ואת ראשם לא תשא בתוך בני ישראל (א, מו-מז).

יש לדייק בסדר הדברים איך ידע משה רבינו להוציא את בני לוי מכלל הציו של 'שאו את ראש כל עדת בני ישראל' (ב, ג) קודם שנכטווה על כך מפי השי"ת. ואם נאמר שכבר נכטווה על כך קודם לכן, מדוע חזר עליו הכתוב כאן שנית.

והנראה, דהנה י"ל טעם להאסור למנות את בני ישראל וכמו שמנינו שבימי דוד נעשו על זה (יומא כג, ב), כי מוצא בספרים הקדושים על תיבת ציבור שרומז על צדיקים ציונים ר'שעים, לרמוז שכל צבור יש גם צדיקים כי לא אלמן ישראל. ולכן אם כולם יצאו יחדיו צמנין ומספר, עלול להתגבר קטרוג לדון את הרשעים שאינם לומדים ממעשי הצדיקים שדורו. וזה אמור גם בזמן שאין הצדיקים גלויים ומפורסמים, כי די צוה שהם ישנס צדור, שיתעורר קטרוג על רשעים.

וי"ל דלכן התיירא משה רבינו למנות את הלויים בתוך מספר בני ישראל, מתוך חשש שיתעורר הקטרוג כשיצדקו ויראו את ההבדל הגדול בין ישראל ללויים, שאין מקום להשוות מעשיהם של אלו למעשיהם של הללו אשר נאספו אליו כשהכריז מ לה' אלי.

ולכן לא מנה אותם עממם להורות ששצט לוי הוא עם צפני עממו, אשר לא היה צגזרות שעבוד מזרים אלא נמצא תמיד בצפיצתו של משה ולכן אין לכלול אותם עם כל עדת ישראל.

וזהו שאמר הכתוב והלוים 'למטה אבותם' לא התפקדו בתוכם, רומז על הדיקים שהולכים בדרכי אבותיהם הקדושים אשר לא התפקדו יחד עם הכלל כדי שלא להגזיר הקטרוג.

ואף שמה רצינו עשה זאת מדעתו הסכים הקצ"ה עמו ואמר לו אך את מטה לוי לא תפקוד ואת ראשם לא תשא 'צתוך בני ישראל', כי אכן כך עלתה במחשבה לפניו שלא להכליל ולדון אותם יחד, אלא להציט ולרמות מעשיהם של ישראל שלא לפי ערך מעשה הלוים, כי רק אז יראו גם את שצחם של פושעי ישראל כמו שאמרו ז"ל (פגיגה טו, א) פושעי ישראל מלאים מנאות כרימון.

(שפע חיים דרשות חורש"י תשמ"ג)

אך את מטה לוי לא תפקוד וגו' (א, מט).

איתא במדרש (במד"ב יב) צני לוי שקירצו עממם לי כו'. פירושו, כי ודאי היו כמה צני ישראל שלא חטאו בעגל, אך שלא נקל להיות מוצט ולומר לה' אני, כשאלת משה רצינו ע"ה (שמות לג, כו) מי ה' אלי, וצני לוי היה להם חיוק זה [כי הגם שהיה זודאי כמה צני ישראל שלא חטאו, רק שלא היה להם הכח ע"י החטא שנעשה צשראל להכניס עממם צסם מי לה' אלי].

(ליקוטי הר"ם)

ובנסוע המישכן יורידו אותו הלוים ובזונות המישכן יקימו אותו הלוים (א, נא).

'משכן' מורה על עניני עבודת אש ישראל, ו'לוים' רומזים על דיקי הדור. שעליהם להדריך את ישראל ולכוין אורחותיהם צכל עת, והוא שרמזו לנו הכתוב: "ובנסוע המשכן" כאשר אש ישראל למרגיש התנשאות צנפשו, אזי "יורידו אותו הלוים" תפקיד הדיקים לעורר צקרצו רוח של הכנעה וענוה, שיכניע את עממו ויסיר מקרצו את ההתנשאות.

לעומת זאת, כאשר צעקצות אותה הכנעה נופל הוא לרגש של עצבות "ובצנות המשכן", אזי חייבים הדיקים לרומם את רוחו ולהגציהו "יקימו אותו הלוים", כי זהו תפקידם להורות לישראל את הדרך הממוצע, שהיא התרחקות מגאווה מחד, ומעצבות וענוה פסולה מאידך.

(הרה"ק מהר"ש מצעלוא ז"ע)

איש על בזונתו ואיש על דגלו (א, נב).

פעם אחת בא אל הה"ק ה"ר נואיר מפרענוישלאן זצללה"ה, איש אחד מחזיק פאבט איצל אדון אחד בכפר, ונזהה ה"י פרנסתו לפרנס אנשי ביתו ופ"א ה"י רוצה האדון להרע לו, ושלא להחזיקו עוד, ובא איש הנ"ל להחזיק הר"טו זצ"ל, וסיפר לו את גודל דחוקו ובכה ויתחנן להתפלל עבורו, ואיש הנ"ל נשאר איצל הה"ק על ש"ק,

ומנהג ה"י שהחזיק בעצמו מוסדר סדר השלחן, וגם מי יזמר זמירות בסעודה, הכל ה"י בפקודתו, ובזה השבת התחיל החזיק בעצמו לזמר בסעודה, הזמר כל מקדש ואמר כל תיבה ותיבה ומיד מפרש כפשוטו בלשוננו בעברי טייטש, עד שבא לתיבת אלו ("כל שזמר שבת קודש, כדת מוחללו" שכל השומר שבי"ק) "שכרו הרבה נואוד",

פתח פיו הק', ואמר נזה "שכרו", "על פ"י נזה שגזר בפ"י כך "פעלו" בשמים וקיים השי"ת דברי, כענין צדיק גזר והקב"ה מקיים,

ואח"כ אמר להאנשים העומדים סביבו נזה אתם אומרים נואירל משומר שבת קודש כהלכתו, וה"י כולם עונים הן, הן, ואח"כ אמר הה"ק א"כ נואירל מקיים שבת קודש כהלכתו גזר ואמר "איש על כונתו ואיש על דגלו" שלא יזיז שום איש נוקדונו, וכונת הה"ק ה"י על הפאבטער הנ"ל, ושום איש לא ה"י מבין על מי סובב הדברים האלה וגם איש הנ"ל היה איש פשוט ולא הבין.

ומתוך דברי הה"ק ז"ע, נפל האדון בחוץ עד שלא ה"י יכול להלוך לביתו, ונשאזו לביתו, ושלוה אחרי הרופאים, ואין תרופה למכתו, ובתוך כך נפל ברעיון האדון אולי בא לו דבר זה, כונת שרוצה לדחות ולרחק את היהודי הזה מפרנסתו, ושלא תיכף אחרי היהודי הנ"ל, והיהודי ה"י אז איצל הה"ק, והכותין על בואו, ושלא אחרי והיהודי אמר שאין לו לשלם אף השכירות, ונחל לו האדון גם השכירות ונתן לו הפאבט בחנם, ותיכף נתרפא האדון ע"כ :

(שיח שרפי קודש)

איש על דגלו באותות לבית אבותם (ב, ב).

איתא במדרש ה"ד: מי זאת הנשקפה כמו שחר (שה"ש ו) קדושי סוגדים היו ישראל דגליהם וכו', אומרים להם האומות: שובי שובי השולמית, הדיקו לנו, צואו אללנו, ואנו עושים אתכם שלטונם, הגמונים, דוכסים, אפרכים. וישראל משיצים: מה גדולה אתם נותנים לנו, שמה כמחולת המחנים, שמה יכולים אתם לעשות לנו כגדולה שעשה האלקים צמדבר, דגל מחנה יהודה, דגל מחנה ראובן, דגל מחנה דן, דגל מחנה אפרים וכו', שמה יכולים אתם ליתן נו כגדולה שעשה לנו האלקים צמדבר, שהיינו חוטאים והוא מוחל לנו.

לכאורה תמוה שתשובת ישראל לדברי החלקלקות של האומות מתיחסת רק לדגלים וכן למחילת עונות, הרי יכלו לתת דוגמאות נעלות ציותר, צע שצית המקדש היה על מכונו והשכינה שרתה על ישראל.

צרם, פיתוי התאוות הם צפיצת המנצ כיום, מאחר שישראל חיים צגלות ופסקה טובה וגדולה מישראל, ולפיכך מנסיס הם לפתותם צגיניס של שררה, ועל כך משיצים ועונים ישראל, כי צבר היתה לנו תקופה דומה, צשעה שהיינו צמדבר, ואעפ"כ זכינו לדגלים שחנו מסציב למשכן ה',

וכך גם היום למרות שאנו צגלות נוכל לזכות לגדולה וקדושה זו צאמצעות צתי כנסיות וצתי מדרשות שהם מקדשי מעט, וכשם שאז היינו צגלותינו חוטאין והוא מוחל לנו- כן גם עתה צגלוינו נוכל למצוא כפרה צאמצעות עסק התורה.

(הרה"ק מהר"י מצעלוא ז"ע)

בוטה זבולון ונשיא לבני זבולון אליאב בן זבולון (ב, ז).

לכאורה היה צריך לכמוצ ומטה זבולון צו- כמו אלל כ השצטיס שמה אותם שלשית צסדר דגליהם. אולם נראה דרועה ללמדניו שאף שהמדרש כתב דזבולון היה עוסק צפרקמטיא וממציא מוון לשצט יששכר, אל תחשוב שזבולון צבר פטור גמרי מלימוד התורה, אלל גם מי שעוסק צמסחר צריך לנהוג כמ"ש הרמז"ם, שרוב היום יהיה עסקו צתורה, ורק מיעוט היום צמלאכה, כדי שיוכל לתמוך ציששכר הלומד תורה.

ושאח"כ 'שמח' זבולון צלאתך- וכמ"ש הרמז"ם אין שמהה כהרת הספיקות כמ"ש פיקודי ה' ישרים משמחי לצ, והיינו שאם גם זבולון יעסוק צתורה רוב היום, אז יוכל לתמוך ציששכר היושצ צאהל כל היום- ויששכר צאהליך.

הגזורה והאמנוס לכן הם היו מצחוץ לכהנים שהשפיעו החסדים
כמ"ש (תהלים ג, ז) מציון מכלל יופי כל השפעות יולאים משם.
וזה לשון עזרה שהי' במקדש להיות עזרה וישועה לצניי.
ו"ש (תמיד א, ב) והכהנים מפתחות העזרה צידם להשפיע כ"ט לצניי:
(תפארת שלמה)

ויהי כל בכור וכו' וגו' לפקודיהם (ג, בוזג).
אגב המנין היה משה רבינו ע"ה מתקן את כל חסרונותיהם,
לפקדיהם מלשון ולא נפקד ממנו איש (במדבר לא, מט), היינו חסרונ.
(ליקוטי הרי"ם)

אל תכריתו את שבט מישפחות הקהתי (ד, יז).
בעיירה אחת בגאליציה פרץ סכסוך בין רב הקהילה לבין פרנסי הנקום,
הרב טען באזני הפרנסים שאין ביכלתו להתקיים מוקיעבה המועטת
שמועניקה לו הקהילה והללו טענו כנגדו שאינם נכונים להגדיל את
משכורתו מופאת קופתם הדלה והצרכים המרובים בקהילה וכאשר הרב
הוסיף לעמוד על דרישותיו הכספיות השיבו לו פרנסי העיר כי מזהלכת
כאן שמועה שרבינו מחזיק בביתו מוטמון יקר שיש בו כדי פרנסה ברזוח
למשך שנים רבות

לא עברו ימים מרובים ואש המחלוקת פריצה בקהילה הקטנה הללו מוצדדים
ברבם נוכח עניו ומרודתו הזועקים לשמים והללו חוזרים ומרגנים אחרי
הרב שאוצר הכסף המצוי במורתף ביתו מואפשר לו לכלכל את משפחתו
כאחד העשירים לאחר דין ודברים ללא מוציא בין הצדדים היריבים החליטו
פרנסי הקהילה להביא את הסכסוך הכספי שבינם לבין הרב לפני הרה"ק
מוהר"ש מבעלזא ז"ע, שגודע בערי פולין וגאליציה כגדול בתורה ורבות
חסידים סרו למשועתו.

שמוע הצדיק מבעלזא את טענות הצדדים וקרא לעבר הפרנסים בפרשת
במדבר כתוב "אל תכריתו את שבט משפחות הקהתי" ועל כך מצינו
במודרש תנחומא (במדבר כ"ב) זה שאמר הכתוב (משלי כ"ב) "אל תגזול דל כי
דל הוא ואל תדכא עני בשער" והנה ימים רבים הייתי תוהה על דברי
המודרש כאן למה נסמכה האזהרה "אל תגזול דל" לפסוק שבפרשת
במדבר, אולם עתה הוברר לי הקשר בין שני הפסוקים האלה, שכן לעתים
צרה עינם של פרנסי קהילה וסתם בעלי בתים בלויים הנותפרנסים מכספי
הציבור, הלא הם הרבנים והשוחטים ושאר כלי קודש שבכל אתר ואתר,
וטוענים בעזות מוצח שיש להם אוצרות נסתרים ופרנסתם מוציאה להם
בשפע, כנגדם קוראת כאן תורתנו הקדושה אל תכריתו מוזן ופרנסה מפי
שבט משפחות הקהתי המוכהנים במסירות נפש בקהילות ישראל, ואל
תדכאו עני "בשער" בהשערות סרק על אוצרות כסף ומטמונים המצויים
כביכול עמוסם.

ולא יבואו לראות כבלע את הקודש ומתו (ד, כ).
יש לומר הרמז בזה על דרך ששמעתי מן אה"ז ז"ל שיש לפעמים
שזא אחד אלל הצדיק כדי ללמוד ממעשיו, והצדיק הוא אז בצחינת
קטנות, והוא מקבל ממנו כך ולא ידע לאזהורי ציה, וכמו שארע
שזא אחד אל הרצ המפורסם מוהר"ן ז"ל וראה שסתה אז קאווע
צטלית ותפילין, ונסע לציתו והתחיל לנהוג גם כן כך,
וזה אזהרה, ולא יבוא לראות, היינו צביל לראות את מעשיו
ולקבלם תיכף, כבלע את הקודש, היינו שיש לפעמים שהוא צימי
הקטנות ונבלע אז הקדושה צו, ולכך מתו, היינו שנפלו ממדרגתן,
לא יבוא לקבל זה, כי אם שיראה זמן הגדלות ויקבל ממנו, והצן
זה כי קצרה דעת השומעים ולא הצינו ויש צוה דברים טובים ואם
יראה ה' כשיזכה ה' אותי והיה צריא עדיף אפרש.

(דגל מחנה אפרים)

ולכן לא ראתה התורה לכתוב צין מטת יששכר למטה זבולון ומטה
צו' ההוספה, ללמדך שאין זה שצט חדש ונפרד, אלא צריך להיות
ממש דומה ואחד עם שצט יששכר.
ולכן נקרא הנשיא לצני וזבולון אליאצ צן חלון להגיד שגם אלל זבולון
היה ה'אצ' והעקר מה שנוגע ל'א-ל' - חפצי שמים, והחולין היה
רק צן וטפל, וזה מתבטא מהשם שלו אלי-אצ צן-חלון. ודו"ק.
(שפע חיים שנה א גליון יט)

ושמרו את משמרתך ואת משמרת כל העדה וגו' והזר הקרב
יבוא.

היינו שהלויים היו שומרים החסדים שלא יתפטו לחון רק ילכו
ציושר לצני ישראל ולא לעוצדי כוכבים.
ו"ש (בזמירות ש"ק) משוך חסדך ליודעך. אל קנא ונוקם לזרים ולזה
אלו אומרים (במפילת שמו"ע) אלהי אברהם וכו' וזכר חסדי אבות
ומציא גואל לצ"צ וכו'. (מכ"ק):

(תפארת שלמה)

והיו לוי הכוים אני ד'
לכאורה אינו מוצן הפירוש של אני ד' האך שייך לשלמעלה הימנו
והיו לוי הלויים אך הענין הוא דהנה השם יתצרך צרוך הוא צלתי
אפשר להשיג מציאותו יתצרך שמו רק על ידי פעולותיו ונפלאותיו
הנפלאים והנוראים על ידם יכול האדם לדעת ד' צרוך הוא *
וזהו והיו לוי הלויים פירוש כשתהיו דבוקים ולויים לי על ידי זה
תגרמו שאעשה נסים ונפלאות בעולמי ויהיו היכולת צידכם להשיג
אותי על ידי מפעלי וזהו אני ד' שתדעו אותי שאני ד' *
וזהו אם אין אני לי מי לי פירוש אם לא תקנתי מעשי שיהא אני
לי פירוש שאכיר צוראי על ידי נפלאותיו צכדי שיוכל להקרא אני
מי לי מה יש לי פעולה שפעלתי *
וזהו אני לדודי כו' פירוש על ידי יודותי ואהובתי שאני אוהב
להשם יתצרך צרוך הוא ועובד אותו ועזדתי גורם שיתקרא אני
כ"ל ועלי משוקמו דעיקר משוקת השם יתצרך צרוך הוא שלא
יחטא האדם ויהיה צדיק תמים.
וזהו ועלי משוקמו פירוש משוקמו הם גם עלי שגם אני משתוקק
שאהיה צדיק וק"ל:

(יטעם אלימלך)

והזוזנים וגו' בשידה ואהרן ובניו שוברתי וגו' והזר הקרב יבוא.
הנ"ל צענין השמירה הואת וכי גנבים היו שם שהיו יראים מהם.
אכן הנ"ל על פי מ"ש צפ' (בראשית יז, ט) ואתה את צריתי תשמור
שצריך שמירה למדת היסוד וזה הי' כחם של משה ואהרן לשמור
את צניי ממקרה רעה חלילה כמ"ש (שמות טז, ז) וילוו כל עדת בני
ישראל על משה ואהרן שצוכותם לנו צניי בקדושה כנ"ל.
והנה המקדש הוא מקום השראת השפע העליונה והוצרך שמירה
מהחיונים שלא יהיה להם אחיזה.

וזהו משמרת המקדש לצורך משמרת צניי כנ"ל. והזר הקרב יומת
שהמיתו כל החיונים לצל יתקדשו אל הקדושה והוא הרמז (מ"ק ט,
א) אמה כליא עורב שהי' במקדש כדאיחא צגמ' למען לא יהי'
מקום לגוח ולאחוח שצט הרשע על מקדש ה' צבניי.

והנה זהו ענין משמרת הלויים תמיד במקדש להיות נעורים כל
הלילה זה הי' ג"כ למשמרת צניי. ומה גם שהלויים היו מצחי

מתוך קובץ שפתי צדיקים שבת תשנ"א, נכתב ע"י הרה"ג ר' אלישע פקשר שליט"א

מהאריות שבסגל חבורת תלמידי המגיד הגדול ממעזריטש, היה ה"אור המאיר" לדורו ולדורי דודים. כ"ק מרנא ורבנא הרה"ק רבי זאב וואלף הלוי זצוק"ל מגיד מישרים דק"ק זיטאמיר. מבית מדרשו מדרש לפרושים אשר הקים בעירו בקעו אלומות האורה של תורת החסידות הצרופה בכל הגלילות, ומלבד ספרו הקדוש אשר באורו הבהיר מאיר נתיבות חכמה לרפאות נבכי הנפש ותחלואיה, ומשמש כאחד מספרי היסוד בתורת החסידות, היה גם שמו וזכרו נערץ ונקדש עד למאד בפי כל שוחרי תורה וחסידות, בפרט בגלילות הארץ שם זרח אורו והשפיע טללי תחי מהוד קדושתו ותורתו.

כדרכם של וותיקי חסידי קמאי למעט מלהעלות על גבי הכתב רשמים וזכרונות מרבותיהם הק' הרי עם עלות הכורת על גולה מפוארה זו ע"י השלטון הבולשביקי ברוסיה שעמל בשצף קצף לעקר ולשרש כל זיק של תורה ויהדות, אפסו במשך הזמן אותם עדויות חיות וקיימות מעתיקי השמועה אשר הדברים היו חרותים וחקוקים על לבם במורשת אבות מדור לדור. ובכואנו לשרטט קורותיהם ותולדותיהם של גדולי הדורות ששכנו בחבל ארץ זו, עלינו לעמול ולחתור אחר כל פירור ידיעות וסיפורים מפי ספרים וסופרים. ובוודאי ככל שנוכל לשרטט כאן, אין זה אפילו בכואה דבכואה מגדולת תורתם קדושתם ופעלם הנשגב להנחיל דת מורשה. אך למען יוכל כל דורש וחוקר לשמו ולזכרו של האי צדיק למצוא בניקל את הנכתב ונודע אודותיו נרכזם כאן במקום אחד.

כהרבה מגדולי ישראל בדורו הרי תולדותיו וקורותיו בפרט מימי נעוריו טרם הסתפחו בקהל חסידים, לוטים בערפל, בן לא עלה בידינו לברר איך ומתי נתקרב אל דרכי החסידות.

על ראשית דרכו סיפר לימים רבי זאב וואלף בעצמו, וכך אמר: כשנעשינו חסידים עשינו כנופיה (=נתקשרנו בחבורה) ושותפות לעבוד השי"ת. ושותפין הרי צריכים להניח איזה דבר בשותפות. וכך היו תנאי השותפות מי שהוא למדן, הניח את הלמדן, שלא יהיה לו עבור זה שום חשיבות, וכן מי שהוא חכם או מיוחס כל אחד הניח את מעלתו. וכולם כאחד עסקנו בעבודת השי"ת. ואחר כך כשראינו שאחד מתגאה במעלתו, אמרנו לו, אם כן שאתה נוטל את חלקך מהשותפות, גם אנו ניטול חלקנו, ובטל השותפות אתך (אמרי פנחס השלם, ע' קלו). מלבד ספור זה, לא ידוע כאמור שום פרטים נוספים אודות תקופה זו.

בצל רבו

עם התקרבותו לרכי החסידות, שם את פעמיו אל בית מדרשו של המגיד הגדול ממעזריטש זצ"ל בו דבק בכל עוז וראה בו את מורו ורבו המובהק.

על גודל התקשרותו והתדבקות רוחו ברבו הגדול, תעיד העובדא שסיפר הרה"ק רבי דוד משה מטשורטקוב זצ"ל במאמרו המפורסם בענין הנסיעה לצדיק (שנדפס בספר דברי דוד) בשם רבינו זצ"ל: כמו שאמר הרה"צ רבי זאב מזיטאמיר זלה"ה: כאשר נסעו אל המגיד הגדול ממעזריטש זצלה"ה כשבאו בתוך התחום העיר בה גר המגיד השינו הכל מה שהיה ברצונם להשיג, וכאשר לא השיגו עוד בתוך התחום השינו על כל פנים בכואם לחצר רבם המגיד זלה"ה, ואם אף גם כשבאו לחצר רבם לא מצאו די השיג, אזי בעת פתיחת הדלת מבית רבם, או לכל היותר כאשר זכו לראות פני רבם השיגו כל חפץ לבם.

ואם כי ריה עובדא זו להוכיח על גודל ההתקשרות שהיה לו ברבו הרי מן הראוי להביא גם את המשך סיפור הדברים של הרה"ק מטשורטקוב זצ"ל: פעם אחת אמר תלמיד אחד של המגיד זלה"ה למה

לנו להתעכב אצל רבינו איזה זמן, הלא בראיה בעלמא די לנו, וצונו על בעל העגלה שלהם לבל יתיר הסוסים, כי אך ילכו לבית רבם לראות פני קדשו ותיכף יסעו חזרה ויהי כאשר באו לבית רבם המגיד זלה"ה, סיפר להם המגיד זי"ע איזה סיפור מעשה ממושכה מכ"ד תיבות, והוכרחו להתעכב שמה עד שיגמור המעשה שסיפר. ובנסעם מבית רבם אמרו להבעל עגלה שיסע בנחת והם ילכו ברגלם על יד העגלה. וכה הלכו כל היום וכל הלילה עד אור הבוקר, וכל שיחם ושיגם ומחשבותם היה בעומק כוונת כל דיבור ודיבור מהמעשה הנ"ל ששמעו מרבם המגיד זלה"ה.

הבוקר אור התחיל הבעל עגלה לצעוק עליהם ולהוכיחם לאמר: המעט לכם שלא התפללתם אתמול מנחה ומעריב, תחפצו גם היום לבטל תפילת שחרית וקריאת שמע בזמנה. כך צעק עליהם ב' פעמים ולא שמעו, עד שזעק בפעם הג' ונתעוררו והחלו להסתכל באור השמש, אז הבינו לדעת שכבר עבר עליהם יום ולילה מעת לעת בעומק עיון כונת דברי רבם המגיד זלה"ה.

ומאי דסתם לן הרה"ק מטשורטקוב שם התלמיד, נתפרש בשיחתו של אחיו הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא (בספר בנין שלמה ליקוטים ערך סיפור אות פב), ומסיים בכעין עובדה זו בשינוי קצת וז"ל: הרה"ק רבי זאב היה עמקן גדול. הלך פעם על הדרך עם חבר שלו והעמיקו בדיבור מעת ערב שעת מנחה עד חצות היום שלאחריו, ולא ידעו כלל שהיה לילה ויום, עד שבעל העגלה התחיל לצעוק מה זה הלא זה יותר מח"י שעות שאתם הולכים, לא תתפללו שחרית, וכיון שהזכיר להם שתקו מלדבר.

עוד על ההתקשרות המופלאה בינו לבין רבו מובא בשיחת הרה"ק מסאדיגורא (שם) וז"ל: פעם היה שהתלמידים דברו באכסניא שלהם מהתורה, זה אומר כך אדמו"ר וזה אומר כך, שלח להם המגיד זצ"ל שישקטו מלדבר, כי אינו יכול לישון. שתקו התלמידים, אולם אחר כך שלח עוד פעם לאמר מה זה שאינם מניחים לו לישון, אמרו הלא אנו שותקים. שלח בחזרה לראות מה עושה הרה"ק רבי זאב מזיטאמיר וראו שהיה שובב ומהרהר בהתורה. ציוה עליו שלא יהרהר ואז היה יכול לישון.

תורת רבו והליכותיו היו נר לרגלו בנתיבותיו דרך ובתורתו עמל בהעמיקו בהם חקר ועיון עד שהועד עליו מפי רבו: שאין כרבי זאב היודע ומבין דברי תורתו (ס' "אמת ליעקב" להרה"ק מסאדיגורא במאמרו ל"ט כסליו). דבריו הק' שימשו לו כיסוד ופנה לדרכו בקודש, ואף לימים שכבר נתפרסם שם קדושתו ותורתו בהנהיגו קהל ועדה הרבה לצטט את דברי הרב כיסודות ועיקרים לדרשותיו ודבריו לרבים.

בספרו בפרשת צו מוסר הוא לנו לא רק את דברי הרב אלא גם אופן אמירתם, ובזכות זה נשאר בידינו תיאור מרטיט ומרגש מפי מקור מוסמך ונאמן על גדולתו ומדריגותיו של רבו בכואו להנחיל מורשת דבר ה' אשר בפיו להמוני עם סגולה, וז"ל פעם אחד אמר לנו המגיד זצלה"ה בפירושו: אני אלמוד אתכם אופן היותר טוב איך לומר תורה, בהיות שאינו מרגיש את עצמו כלום כי אם אוזן שומעת איך שעולם הדיבור מדבר בו ולא הוא המדבר בעצמו, ותיכף שמתחיל לשמוע דברי עצמו יפסיק. וכמה פעמים ראו עיני ולא זר כשפתח פיו לדבר דברי תורה, היה נראה לעין כל כאילו אינו בזה העולם כלל ושכינה מדברת מתוך גרונו, ולפעמים אפילו באמצע ענין ובאמצע תיבה היה פוסק ושהה זמן מה.

ובמקום אחר (בר"פ דברים) מתאר אסיפת המון רב לקבל לקח מהמגיד ותוכו רצוף מדברי המגיד על אופן אמירת דברי תורה ככהאי גוונא שיהיו שוים לכל נפש וז"ל: ופעם אחד הינו מסובין בבית המגיד זצלה"ה, ונאספו הרבה גוונים אנשים זקנים עם נערים ופתח פיו לדבר דברי תורה על פי משל הנזכר במאמרם ובו: וכיון שבאין לדרוש פני הרב הרבה גוונים בני אדם וכו' [וכל אחד דורש ומבקש לפי בחינתו], ואין לו פה להשיב כענין אלא אם בן מי שהוא חכם הבולל ונפשו רחבה ויש לו התפשטות הדעת יכול להמציא דיבורים השוים לכל

אחד ואחד לפי ערכו ותבונתו יכול להמציא מרגוע לנפשו לדרוש כונת הרב הנוגע לבחינת עבודתו.

עם כל תיאוריו הנרגשים על המעמדים הנשגבים בהם זכה לעמוד בצל רבו, הרי הוא עצמו דרכו בקודש היתה לא להראות שום תנועה של התפעלות. וכה סיפר בעצמו: מעולם לא עשיתי שום תנועה של התפעלות כל ימי חיי, ואך פעם אחת שהיתי בערב שבת קודש יחד עם החבריא קדישא של המגיד בבית מדרשו הסמוך לביתו, המגיד ישב בחדרו והעביר את הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום, לפתע נפתחה הדלת ואור פניו הבהקים של רבינו נתגלתה לעינינו, האור הגדול שהוערה עלינו לפתע הוציא את כולנו משויון נפשינו. הרה"ק רבי פנחס (בעל ההפלאה) ואחיו הרה"ק רבי שמעלקא מניקלשבורג וכן הרה"ק רבי אלימלך מליזענסק ואחיו הרה"ק רבי זושא נסו החוצה, הרה"ק רבי לוי מבארדיטשוב הגיע לכלות הנפש והתגלגל תחת הספסל. גם אני הוסיף לספר: מרוב התרגשות והתפעלות מחיתי כף אל כף. ומאז כל ימי עוסק אני בתשובה על תנועת התפעלות זו (כתבי ר"י ש"ב).

כן סופר שמקומו בבית מדרשו של רבו היה בסמוך למקום של הרה"ק רבי מנחם מנדל מויטבסק והרה"ק רבי אהרן הגדול מקרלין. ובעוד שבמקומו של רבי אהרן היתה הרצפה מתנענעת תחתיו מהכוחות שהשקיע בתפלתו. הרי תפילת רבי זאב היתה חרישית וכל עת תפלתו עמד ישר מבלי לנוע. אך עם כל זה הועד עליו שמידי פעם היה נשמע מקרבו קול רחש עצמותיו, כאדם הנרעש ונפחד וכל עצמותיו רא לדא נקשן (שם, בשם הבית אהרן מקרלין).

עוד מהנהגתו בבית רבו ועדות רבו עליו שח הרה"ק רבי חיים מאיר מויזניץ זצ"ל: פעם בעת הסבו התלמידים לשולחן רבם המגיד ממעזריטש זצ"ל, החל המגיד באמצע סעודתו לספר בשבחיו של רבי זאב, בפעם זה הזדמן מקומו של רבי זאב לשבת בסוף השולחן, ודברי הרב לא הגיעו לאזניו. בהשתוקקותו המרובה לשמוע את דברי רבו ביקש משכניו לשולחן שירשוהו להתקרב ולשמוע את דברי הרב. כך התקרב ממקום למקום עדי הגיעו סמוך לראש השולחן, אך גם שם לא שמע כלום. היו בין הנוכחים שראו את מעשיו בעין רעה בחשבם שכל מטרתו היא לשמוע היטב את שבחי הרב עליו, אך כאמור על אף קירובו לרבו לא שמע כלום. וכך עמד כשאזניו נטוים כאפרכסת לשמוע את הדברים אשר בסיומם אמר המגיד: "ראו נא איך יהודי זכה לזכר את עצמו, ודברים שאינם ראויים לו לשמוע, אינם שומעם כלל".

עד כאן מצאנו שבימים מהנהגתו והתקשרותו המופלאת ברבו, שם עלה ונתעלה עד שנחשב לאחד מגדולי החבריא, שעמדו לימין רבם בהפצת רכי החסידות והגנתה מפני משטיניה ומתעדיה, וזכה להיות לימים אחד מגדולי ממשיכי תורת המגיד והנהגתו בקודש. כעדותו של הרה"ק רבי חיים מצאנו בתשובתו המפורסמת בענין ירושה ברבנות (שו"ת דברי חיים ח"ב ח"מ סי' לב) וז"ל: והנה מצינו למופת כגון הרב הקדוש א"א רשכבה"ג מו"ה דוב בער זלה"ה ממעזריטש השאיר הגדולה לתלמידיו הרב הק' מבארדיטשוב, ומאור עינים, ואור המאיר זלה"ה.

גדולה מלאכה

כדרכם של צדיקים נמנע רבי זאב מלעשות את התורה עטרה להתגדל. וכדברי תוכחתו הנוקבים (בספרו ר"פ חוקת) על העושים התורה עטרה להתגדל בה ולמצוא עי"ז מזור ותרף לנפשם ובינתם, בהוסיפו שאף אם המונים רצים אחריו כל יטעה עצמו לומר בין גדולים אני נמנה אלא יכיר שפלותו ופחיתותו וידיר עצמו מליהנות מכתרה של תורה.

כן גם נהג רבי זאב בעצמו אף כי נמנה על גדולי תלמידי המגיד ולאיש קדוש נחשב בסביבתו. מצא בתחילה את פרנסתו מבית מזיגה קטן שהחזיק בביתו. בהנהגתו שימש דמות ומופת לרבים, גם כאן נמצא למד ומלמד יסודות ודרכים בדרכי העבודה להשי"ת, כמבואר בספרו (ר"פ דברים) "ראוי לקבל מוסר מכל דבר שבעולם אפילו מנכרי שבשוק וכו' כי אין אומר ואין דברים בלי נשמע [מהם] קול הקורא פנו דרך ה' אפילו מדבורים הנדברים בשוק איש לרעהו ממשאם ומתנם".

כאמור, גם בעיסוקיו עם אורחיו היה טמון מוסר השכל וכה סיפר הרה"ק רבי מרדכי שרגא מהוסיאטין זצ"ל בעת אשר הפסיק לדבר דברי חסידות ברבים (ראה אהלי יעקב - הוסיאטין, ליום ההלולא ל"ז בעומר) וז"ל: לרבי וולולי זיטומירער היתה אכסניה, בכל יום בבוקר היה פותחו ולפנות ערב היה מקבל את פני האורחים אשר באו במשך היום, לאשר ישר בעיניו נתן מקום ללון, ואלה אשר לא מצאו חן בעיניו שלח, אחר שנים מספר שינה את מנהגו זה, השער נשאר סגור מעתה, ורבי וולולי הכניס אל מלונו רק אותם האורחים אשר מצאו חן בעיניו, ואשר לא חפץ בהם נשאר עומדים בחוץ (אהלי יעקב הנ"ל ע' רפ).

שיחה זו ברמז המוסרי לבד מובאת בס' דרך צדיקים, וז"ל: אומרים בשם הרה"ק רבי זאב מזיטאמיר זצ"ל שאמר לאחד ללמדו דרך עבודת השי"ת בזה"ל: איידער איך זאהל די פארין צי מיר אריין לאזין אין איך זאהל דארפין זיאי ארויס ווארפין, וועהל איך בעסער פאר קייטלאן דיא טיר אז זיאי זאלען צי מיר נישט אריין קומען (=מקום שאתעסק בלהכניסם לבית ואצטרך אח"כ לגרשם, עדיף טפי לנעול דלתי הבית שלא יוכלו להכנס כלל). ומקורו של האימרה היא כנראה העובדה דלהלן.

רבו הגדול המגיד ממעזריטש אשר עמד על אורחותיו וידע את נתיבותיו שלח אנשים לבית מזיגה זו ללמוד ממנו ארחות חיים ודרכי יושר, וכה יסופר:

איש אחד בא פעם אחת אל המגיד הגדול ממזריטש והתאונן לפניו שאיננו יכול לטהר את מוחו ממחשבות לא טובות והרהורים רעים הבאים אליו בעל-כרחו ומבלבלים אותו. ציוהו הרב המגיד לנסוע אל רבי זאב שהחזיק אז בית-מזיגה בכפר אחר.

הלך האיש לאותו כפר וכשבא לביתו של רבי זאב, כבר היה לילה, ומצא את הבית סגור מבפנים דפק האיש על הדלת, ואיש לא פתח לו. המתין זמן-מה, ודפק שוב על הדלת, ושוב אין פותחים לו. היה אז זמן הקור, והתחיל להתחנן שיפתחו לו, אך כל תחנוניו ובקשותיו, אף כאשר פנה וצעק אל בעל הבית בדברים בוטים וחריפים לא הועילו מאומה, ומהבית - אין קול ואין קשב. אין פותחים.

כאור הבוקר פתחו את הדלת, והוא נכנס והתאכסן שם כמה ימים, ורבי זאב אינו שואל אותו על שום דבר. תמה האיש בלבו: על מה זה שלח אותי המגיד לכאן? והחליט לחזור לביתו. קודם הליכתו פנה לר' זאב בשאלה: הנה רבינו המגיד שלח אותי לכבודו, ואיני יודע על מה. השיב לו ר' זאב: אני אניג לך למה שלחן רבנו אלי: שתלמד ממני, בי האדם הוא בעל הבית, ולמי שאינו רוצה אין מניחו להכנס...

בנוסח אחר מובא הסיפור בכתבי ר"י שו"ב וז"ל: פעם אחת התאונן אברך אחד על מחשבות להמגיד, ושלחו המגיד להר"ז בעל אור המאיר שהיה לו בית מזיגה ואכסניה, ובא לשם האברך, וראה שערל אחד עם העגלה שלו בא קודם שאל על איזה מקום הוא הדרך, בהמלון של ר"ז היה שני פתחים שבפתח זה היו באים ובהשני היו נוסעים כדרך האכסניות, והראה ר"ז להערל וא"ל דורך דער זייט פארט מען אריין, און דורך דער זייט פארט מען ארויס (=מצד זה נכנסים ומצד זה יוצאים) וזה היה תשובה להאברך על ספקותו ג"כ.

בעינו הפקוחה שם לב על כל יהודי הבא לבית מזיגתו, לבל יכניס דבר לפיו מבלי לברך עליו. ויסופר כי פעם אחת נכנס לבית מזיגתו בעל עגלה יהודי, ומרוב חפזון רצה להכניס המשקה לפיו מבלי לברך,

הבעל לצעוק, כי היי"ש בוער בלבו מאוד ובקול גדול זעק חוסו ורחמו עלי, כי לבי נשרף מהיי"ש, ועוד מעט ואני מת. אמר לו רבי זאב: מוטב שתישאר היא אלמנה, ולא אתה אלמן. כששמע את הדברים האלה נפל על פניו והתחיל לבכות מאוד. ויפנה אליו רבי זאב: תן תודה, והתוודה על עוונותיך. הוא התוודה, ונתן תקיעת כף לרבי זאב שמעתה יתנהג בדרך הישר ויחיה עם אשתו בשלום. אז אמר לו רבי זאב: הפעם הזאת יסלח לך השי"ת אך מזהיר אנכי אותך בזה לדעת שאם תשוב לדרכך הרעה לא תהיה לך שום תקנה ובודאי תמות. הוסיף רבי זאב - יודע אני שלא תוסיף עוד לשנות יי"ש, כי היי"ש יהיה נמאס בעיניך. נסעו האיש ואשתו לבית, ומאז דרו בשלום ושלחה, והוא התנהג בדרך הישר, ונעשה בעל תשובה. (אהלי צדיקים).

על גודל מדרגותיו בהיותו בבית המזיגה תעיד העובדה המובנת בכתבי ר"י שו"ב. בי פעם אחת איקלע הרה"ק רבי פנחס מקאריץ למקומו של רבי זאב, ושבת שם שבתו. במוצאי שבת ק' ראה רבי פנחס את רבי זאב הולך למרתף להביא שכר. רבי פנחס שלא הכירהו עד אז, שאל את אנשיו עליו, ויאמרו לו כי הוא זה רבי זאב מאנשי המגיד ממעזריטש, ויאמר להם רבי פנחס אל תתמהו על התענינותי עליו, כי ראיתי את אליהו רוכב על כתיפו ומלמדו את האדרא קדישא. יש לציין שלימים נתקרב רבי זאב אל רבי פנחס ואף דלה מבאר תורתו. (ראה להלן)

עם גדולי דורו

אם כי היה רבינו תלמידו המובהק של "המגיד ממעזריטש" הוקיר והעריך מאד את גדולי תלמידי הבעש"ט שחיו בתקופתו. ומחלק מהם אף קבל לקח מפייהם.

ידוע על לימודו אצל רבי פנחס מקאריץ (ראה להלן בערכו)

כן מביא בספרו (פ' יז) מה ששמע מפי הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלוטשוב בעת דרשתו ברבים.

בספרו מצטט גם מה ששמע בשם המוכיח מפולנאה (בפ' מקץ ופ' כי תצא). ומה ששמע בשם רבי נחמן קיסובר (פ' בחוקותי). כן מהמובא בספרי הרה"ק בעל התולדות (ראה פ' צ).

כמוכן שאין בשברירי ידיעות אלו לדעת על יחסו לבל אחד ואחד אם כתלמיד לרב, או כתלמיד חבר, ואולי אף כרע וידיד קרוב. ונרכז בזה את המובא ומסופר אודות קשריו ויחסיו עם גדולי דורו ורעיו וידידיו החברייא קדישא של המגיד ממעזריטש.

הרה"ק רבי פנחס מקאריץ

היחיד שבין צדיקי דורו מלבד המגיד ממעזריטש שמצאנו מפורש שרבינו ביקר אצלו וקיבל לקח מפיו, הוא הרה"ק רבי פנחס מקאריץ, כמובא בס' "אמרי פנחס השלם" (עמ' ר' אות מה). בשם הרב [רבי פנחס] ז"ל שאמר: כשאני מדבר מאיזה דבר, נתקן הדבר ההוא אך צריך להיות אז ממש בחינת עץ החיים. ואמר: שלימד לרבי זאב מזיטאמיר איך להיות אז ממש בבחינת עץ החיים.

כן מובא עוד שם (עמ' רלב אות ט) על היותו בשבת אצל הרה"ק מקאריץ יחד עם החזן מוסלב.

רבינו העריך מאד את עומק תורת הרה"ק מקאריץ ואמר: שדבריו הקדושים נלקחו מ"שורש דעת הנעלם מוחא סתימאה דלא אתידע".

הרה"ק בעל התולדות יעקב יוסף

את הרה"ק רבי יעקב יוסף מפולנאה הכיר רבינו כבר אחר היותו מפורסם בהיותו מ"מ בזיטאמיר כמובא להלן בפרק מגיד מישרים, שם מובא גם דברי בעל התולדות עליו ש"ראוי הוא לדרוש תורה ברבים", ואף רבינו העריך והעריך למאד את בעל התולדות ותורתו. ויסופר שכאשר הדפיס בעל התולדות את ספרו, הדפיס מהם אלף ספרים,

עכבו רבי זאב, ויאמר לו: היודע אתה ממה עושין את היי"ש? מפני כבודו של רבי זאב לא מצא בעל העגלה עוז לדחותו מבלי לשמוע דבריו, אך ביקש ממנו לבל יעכבו יותר מדי בדברים כי נחפז הוא לדרכו ונפשו צמאה מאד לטיפת היי"ש. ויתאר לפניו רבי זאב את רוב העמל היגיעה בעסק היי"ש מאז חרישת השרה, זריעת החטה, קצירתה, בירורה, טחינתה, ועשיית היי"ש ממנה, עד שנמצאת ראויה לשתייה, ויוסף ויאמר לו: דע בני, כי הרבה ניצוצי נשמות מתגלגלים אף בדוממים, ויש אשר ניצוץ של נשמה מתגלגלת בגרעין חטה, ואזי ניצוץ זה משתוקק מאד שהחיטה בו הוא נמצא תהיה החטה שתמצא ראויה לעשות ממנה מאכל או משקה כדי שיהודי יברך עליה, ובברכתו יתקנה ויעלה אותה למקומה. כמה תחינות ובקשות עורכת ניצוץ נשמה זו מאז עלה בגורלה לשכון בדומם זה, כי עד גמר העיסוק בה הרי היא יראה ופוחדת פן יעלה בגורלה להיות בין הסולת והסובין המתרבים בכל אחד מאופני תיקונה ועשיתה, ומה מאד רבתה שמחתה ותקותה בעלות גורלה להיות ראויה לברכה, ואז עומדת משתוקקת ומצפה לרגע המיוחל בה יקנה אותה יהודי ויברך עליה, ניצוץ זה יכול להיות לפעמים אף אביו של השותה, ואולי באמת ניצוץ זה הוא של אביך, ועתה תאר לעצמך איזה אכזבה עמוקה וצער גדול תגרום לניצוץ זה כאשר תחטפנה ותבניסנה לפיך מבלי לברך עליה.

לשמע הדברים נשאר בעל העגלה לעמוד כמשתומם. לפתע עולה בזכרונו והלא היום הייארצייט של אבי, האם אין הדברים מכוונים אלי במיוחד? מרוב פחד ויראה נפל כמתעלף. אחר אשר התאוושש קצת הושיט לו רבי זאב את הכוס שיברך עליו שהכל, כשרבי זאב מאזין היטב לברכתו ועונה עליו בבונה גדולה "אמן".

(אהלי צדיקים סיפורי רמ"ח, ועוד).

הנהגתו המופלאה בבית המזיגה פרסמה את שמו, ורבים החלו לבא פניו לשוח מצוקתם ליהנות מאמרי פיו ולהתברך מברכותיו, וגם בזה ניצל את בית המזיגה לטובת עלובים ונדכאים והרי בזה סיפור הקשור לזמן זה.

אשה קשת רוח באה פעם אל רבי זאב מזיטומיר, ובכתה במר נפשה ותספר לפניו: בעלה שותה תמיד לשכרה ומכה אותה מכות אכזריות. כאשר גבר עליה סבלה מבלי נשוא, ברחה להוריה העניים, וחיתה שם חיי צער, אך אחר כך בא בעלה ופיתה אותה לשוב אליו והבטיח שיפסיק מלשותת יי"ש ולא יוסיף להכותה. היא שבה אליו אך הוא עד מהרה חזר מדבריו ואת דרכו הרעה לא עזב, ולא עוד אלא שהוציא עליה שם רע כי נסתרה עם איש אחר וזנתה עמו. האשה הרבתה לשפוף שיחה לפני הרב הקדוש, ותוסף לאמר שהיא ביקשה שיתן לה גט פיטורין, אך הוא מסרב ואומר: אני רוצה יותר להיות אלמן מלהיות גרוש.

אמר לה רבי זאב שתבוא עם בעלה אצלו. השיבה האשה: הלא הוא לא ירצה לבוא בלל אמר לה רבי זאב: אתן לך עצה טובה, כשתבואי לביתך, אל תריבי עמו ואדרבה תדברי עמו רק דברים טובים. כשתראי שהוא שותה יי"ש תבקשי שיתן גם לך מעט יי"ש, וכאשר תשתי מהיי"ש תהללי את היי"ש מאוד, כך תעשי בכל פעם שהוא ישתה, ותאמרי לו שער עכשיו לא ידעת את טעם היי"ש, לכן הוכחת אותו תמיד שלא ישתה, אבל עכשיו שאת יודעת טוב טעמו כי טוב הוא, רצונך לשותת גם את. כשיעברו כמה שבועות תאמרי לו כי שמעת שבכפר אחד אצל רבי זאב מזיטומיר, נמצא יי"ש טוב להפליא, ויי"ש טוב ומשובח כזה לא טעמת עוד מימך, לכן עצתך שיסעו לשם לשותת מהיי"ש ויקנה שם גם מידת יי"ש להביא הביתה. כך תעשי, ולא תשני דבר.

האשה עשתה כן, עד שלבסוף עלתה בידה להביא את בעלה אל רבי זאב. כשבאו אליו, לקח הצדיק בקבוק יי"ש, ומזג שתי כוסות, אחת להבעל ואחת להאשה. חטף הבעל ושתה, ושיבח מאד את היי"ש. ורבי זאב פנה אל האשה ויאמר: ואם לא שטית תחת אישך, הינקי ממי המרים המאררים האלה. תיכף כשסיים רבי זאב את הדברים, התחיל

השלג להגיע חזרה לביתו. וכיון שביקש אותו צדיק על כך לא נפשו השלגים ונמשך הקור עד חודש אייר. ויוודע לרבינו שבקשת רבי זושא גרמה לכך, ויתמרמר מאד על אנשיו למה לא הודיעוהו אז שרבי זושא רוצה לחזור לביתו ואין באפשרותו, כי היה שוכר עגלה רתומה להרבה סוסים ההולכת בטח גם בימי הפשרת השלגים ובלבד שלא יצטרך רבי זושא לבקש על כך מאת ה', כי הוא בבחינת צדיק גוזר והקב"ה מקיים. ובקשתו נתמלאת מיד וכל זמן שלא יבקש בחזרה להמיס השלג ישאר המצב על מעמדו. על פי ציוויו נסעו להאניפולי לבקש את רבי זושא על כך. ויהי אך סיימו בקשתם ויפתח רבי זושא ויאמר את הפסוק "שלח דברו וימסם" ותיבף החלו השלגים להפשיר, והקרירות נמוגה מן הארץ. (קהל חסידים החדש).

הרה"ק רבי מנחם נחום מטשערנביל
הרה"ק רבי נחום מטשערנביל, העליל עליו משומד אחד אשמה גדולה, והושיבוהו במאסר בזיטאמיר, והיו רבינו והרה"ק רבי שלמה מקרלין משתדלים מאוד עבורו להקל מעליו מאסרו ולהוציאו לשחרור. הרבה הוצאות ושוחד מרובה פזרו אצל כל הנוגעים בדבר, אך ללא הועיל, יד המשומד המסור גברה עליהם ואדרבה מפעם לפעם הוחמרו תנאי ישיבתו במאסר. בהשתדלותם בקשו גם שבעת הצורך יותן לרבי נחום רשות לצאת מבית המאסר לזמן קצר. ויאותו להם בזה בתנאי אחד שבזמן זה ישב אדם אחר במקומו, דאז בטוחים הם שיחזור מיד למאסרו, אך גם בזה לא התרצו אלא אם כן ישב אדם חשוב במקומו, ויקבל עליו זאת רבי זאב. וכן היה שבכל עת שהוצרך רבי נחום להיות חוץ ממאסרו, היה רבי זאב יושב במקומו במאסר. ופעם אף אמר לרבי נחום בדרך הלצה: אתם יושבים עבור משומד, ואני יושב עבור רבי נחום.

כשעבר עוד זמן מה וכל ההשתדליות לא נשאו שום פרי, העמיקו רבי זאב והרה"ק מקרלין עצה בדבר, ויבינו ברוח קדשם שמעשה ידי רבי נחום כאן, אשר החליט בדעתו למסור את נפשו על קדושת ה', ולכן לא יועיל שום עצה ותחבולה להצילו מידי זדים. וילכו שניהם לבקרו בבית המאסר. ויפצירו בו שישבו מדעה ומחשבה זו, ובתוך הדברים אמר לו רבי זאב: שלדעתו לא יצא שום קידוש ה' מזה שיאשימוהו וידנהו במיתה, דאדרבה חילול ה' יהיה כאן שהכל יאמרו שהנה אמת נכון הדבר צדק המשומד בעלילתו עליו. ויען להם רבי נחום, ממחשבותי זאת לא ידע אף שום מלאך ושרף, וכיון שאתם ברוח קדשכם עמדתם על כך, הנני מסכים לדבריכם ועוזב את מחשבותי זאת. וכן היה שאחר שפעלו אצלו לשנות מחשבתו, לא עברו שלשה ימים והוציאוהו לחירות. (כתבי ר"י ש"ב ועוד).

הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב
קשרי ידידות קרובים היו בין רבינו להרה"ק מבארדיטשוב. בהסכמת הרה"ק מבארדיטשוב על ספרו של רבינו "אור המאיר" הרי הוא מפליג מאד בשבחיו ותורתו (ראה להלן בפרק על הס' אור המאיר). כן בא בקשרי חיתון עם צאצאי רבינו, נכדו רבי שמואל שמעלקא מבארדיטשוב בן בנו הרה"ק רבי ישראל מפינקוב, נשא את בתו של הרה"ק רבי ישראל דובער בנו של רבינו.

על הערצת רבינו את הרה"ק מבארדיטשוב יסופר: בתחילת כהונת הרה"ק רבי לוי"י בבארדיטשוב, היו לו בעיר מתנגדים שלא קבלו את מרותו, ובראשם אחד מתקיפי העיר, וברוך המוזג שמו, שהיה עתיר נכסין ונכבד בחצר הפריץ.

פעם אחת בערב שבת, כשהרה"ק רבי לוי"י לא היה בעיר, נטל עז פנים זה את אשתו הרבנית וצאצאיה, הושיבם על עגלת זבל, והוציאם מן העיר.

נעשה רעש בעיר על מעשה שפל זה. במוצאי שבת תיכף אחר הבדלה יצאה חבורה נבחרת של חסידים לזיטאמיר הקרובה אל הרה"ק רבי זאב וואלף, לשוח ולספר לפניו את תלואותיו ומצוקותיו של רעו ויידו הרה"ק רבי לוי"י אשר הגיעו לשיאם בערב שבת זה.

ויסע למכרם ביום היריד בבארדיטשוב. את מחירו של כל ספר קצב לאדום זהב, ויעמוד שם כל היום ואין דורש ואין מבקש, כי טרודים היו כולם במסחרם, ולא שמו כלל על לבם לראות מי העומד ומה הוא מוכר. חלשה דעתו של רבי יעקב יוסף, והקפיד מאד על כך. הרגיש רבי זאב בביתו את כל הקורות בבארדיטשוב, ויחוש פן ירע לאנשי העיר מהקפדתו של רבי יעקב יוסף, ויסר מיד את פעמיו לנסוע לבארדיטשוב להפיס את דעתו. כאשר הגיע רבי זאב לשם פגש כבר את הרה"ק מבארדיטשוב עומד גם הוא ומפייס את רבי יעקב יוסף באמרו מה אתם רוצים הלא טרודים היו הקהל ביום השוק. לא נתקבלו הדברים אצל רבי יעקב יוסף, ואף פנה אל רבי זאב ויאמר מה דעתכם רבי זאב, תורה מונחת בקרן זוית ואין דורש ואין מבקש. השיב לו רבי זאב הכי טוב אתם מקודשא ברין הוא שהחזיר התורה על כל אומה ולשון ולא רצו לקבלה עד שבאו ישראל ויקבלוהו. נכנסו הדברים בלבו של רבי יעקב יוסף, ויאמר לרבי זאב בזה"ל "נחמתני", כי לולא זאת היתה בארדיטשוב נהפכת לתל חרבות ח". וכדי להפיס דעתו לבל יקפיד עוד על העיר קנו אצלו הרה"ק מבארדיטשוב ורבי זאב כל אחד כמאה ספרים, והשאר הלך רבי זאב לרחובה של עיר ויספר לפני הקהל את כל הקורות ומיד קנו כולם את הספרים. (כתבי ר"י ש"ב).

מרום חביבותו לרבני רבי יעקב יוסף, היה מצפה ומשתוקק לכל עלה נדפס מדברי תורתו, כאשר העיד רבי יעקב יוסף בעצמו (מובא בס' אמרי פנחס השלם ע' רמב, אות ע). כאשר סיפרו לרבי יעקב יוסף שהמדפיס בקאריץ מתקשה בהוצאות ספריו מפני חסרון ממון. אמר: למה לי לחוש על הוצאות הדפוס, אכתוב לרבי חים מקראסנא ולרבי זאב מזיטאמיר ובל אחד מהם ישלח לי מאה אדומים, והם ידפיסו, כל מה שימצאו עלה כתוב ידפיסו.

הרה"ק רבי משולם זוסיא מהאניפולי
עם הרה"ק רבי זושא מהאניפולי זכה רבינו לבא בקישרי חיתון. בנו רבי יוסף נשא את נכדת רבי זושא (בת בנו רבי צבי מענדל מדינוביץ - האניפולי). על שמחת נישואין זו יסופר, שהיה זה כבר בעת זקנותו המופלגת של רבי זושא ובאותה עת כבר היה רתוק למטתו. בהגיע יום החופה שלח רבינו לרבי זושא לשאול מי יהיה המסדר קידושין, אך רבי זושא לא השיב שום מענה על כך. כשהחשיך היום שלח רבינו עוד שליח אל רבי זושא, וגם בפעם הזאת לא השיב מאומה, ויתישב רבינו שבכל זאת ילכו להעמיד כבר את החופה, ואז לחכות על תשובת הר"ז, אך גם אז לא השיב הר"ז מאומה, עד שלפתע הופיע הרה"ק רבי ליב הכהן בעל "אור הגנוז" מהאניפולי, ויאמר הר"ז הא לכם המסדר קידושין. ולא הניחוהו אף לפוש מן הדרך ולהפשית מלבושו העליון, אלא תיכף ומיד סר אל מקום החופה שם כבר עמדו הכן החתן והכלה עם המחותרים וכל הקהל, ויסדר את הקידושין. בסיום סעודת הנשואין ביקש רבי לייב לרקוד כנהוג עם הכלה ריקוד של מצוה, ולכבוד שמחה של מצוה זו התלהב זמן רב בריקודו עד שהכלה נתייגעה והלכה לה. אך רבי ליב לא הרגיש בכך וימשיך בריקודו הנלהב בלי אשר יוכלו להפסיקו, גם אחר שכבר החל הקהל להתפורר. ומתוך ריקוד זה אשר נמשך באמור עוד זמן רב נתדבקה נפשו בקונה ונשמתו הקדושה יצאה בטהרה. (כתבי ר"י ש"ב).

בהעריכו את גודל קדושתו וצדקתו של רבי זושא חרד רבינו מאוד לכבודו. ויסופר אשר פעם איקלע רבי זושא בסוף חודש שבט לביתו של תלמידו של רבינו - הרה"ק רבי מאיר מקארסיטשוב. בהיותו עדיין רבה של חאדרקוב, בעת ההיא החלו השלגים להפשיר, ונתקלקלו הדרכים, ולא יכל רבי זושא לחזור לביתו בהאניפולי. וכיון שירט הדרך לעדו התחיל לאמר את הפסוק "הנותן שלג כצמר כפור כאפר יפזר" ונתהוה מיד מחדש קור גדול, שלג גדול החל לרדת על פני הארץ, והכל קפא כבתחילה, ואז עלה בידי הר"ז לסלול מסילה בתוך

עם שחרית באו לזיטאמיר, ומיד נכנסו על רבי זאב וואלף ויספרו לפניו את כל אשר נעשה, צוה להם רז"ו שיחזרו ויכנסו אצלו לאחר התפילה. בהרגשת הקלה יצאו החסידים מביתו, כשבדעתם הבינו שבבטח יראה רז"ו בעת תפילתו להעתיר על אותו בר נש, שיבא על עונשו עבור מעשיו השפלים.

כשנכנסו אחר התפילה, פנה הרז"ו ואמר להם: מה אעשה? עד שלא נטלתי את הסיודר להתפלל על מצוקותיו של ידידי ורעי, כבר עמד רבי לו"י בעצמו בתפילה וביקש רחמים על אותו בר נש. (סיפורי צדיקים).

הרה"ק רבי לייב שרה"ס

על קשריו ויקר ערכו של רבנו בעיניו, ראה להלן בפרק "מגיד משרים". עוד יסופר: פעם הסב רבינו בשולחנו הק' יחד עם תלמידיו, באמצע ישיבתם נכנס יהודי אחד, קרב אל רבינו ולחש לו דברים באזניו. אחר סיימו את דבריו, השיב לו רבינו בלחשיה, ופנה והלך לו.

בצאת האיש מן הבית אמר רבנו לתלמידיו: יהודי זה הנהו רבי לייב שרה"ס, ושאל אותי: מה עושים כשמתפללים או לומדים ובאמצע נופלת פניה חיצונית, האם להפסיק או מללמוד או להתפלל? והשבתי שיפסיק. וסיים רבינו: זאת השבתי לו, אך לכם אני אומר: המשיכו בתורתכם ותפילתכם ואל תשימו לב לזה, כי אם תפסיקו בעת אשר יפול עליכם פניות, אז עלולים אתם להפסיק כליל מללמוד או להתפלל. (סיפורי מרן הרמ"ח ע' ער).

הרה"ק רבי ברוך ממעזיבז

על קשרי הרה"ק ברוך ממעזיבז עם רבינו לא מצאנו שום סימוכין, אך מעשה פלא יסופר, שכעבור כמה שנים מפטירת רבינו הגיע הרה"ק רבי ברוך לביקור בזיטאמיר, ובא בקישרי שידוכין עם אחד מבני העיר. הדבר היה לפלא לכל אנשי העיר, כי על איש זה יצא לפני שנים ריגון על מקרה לא טהור שקרה עמו. משלחת אנשים מכובדים באה לפני רבי ברוך וביעו תמיהתם ופליאתם על קשרי שידוכין אלה. התפלא רבי ברוך למשמע הדברים, ויען ויאמר:

אמנם לא נעשה עוד בענין ההתקשרות שום דבר נכבד. אך לא אוכל להאמין שהטעו אותי מן השמים, כי תיכף כשנתן לי שלום. נפל במחשבתי חשק ורצון כביר להשתדך עמו, והבנתי שזיווג נכון הוא משמים ובטחוני חזק בהש"ת שיאיר עיני ועיני כל אוהבי לראות כי לא שגיתי ברואה לקרב את הרחוקים.

וטרם שנסע משם, הלך לשאול בשלום הצדיקת אלמנת הרב הק' והטהור ר' זאב וצ"ל בעהמ"ח ספר אור המאיר. וכאשר אך דרכה כך רגליו על מפתן הבית הלכה הצדיקת לקראתו לקבל פניו. ותאמר: ברוך הבא, רבי ברוך, היום נודע לי כי כ"ק הוא צדיק אמתי גדול הדור. וספרה: כי אצל החלון הזה, עמדתי אני ובעלי הצדיק זי"ע לפני עשרים שנה בעת אשר הובילו את האיש אשר כ"ק בא עמו בהתקשרות החיתון בבזיון גדול, קהל גדול של טף ונשים רצו אחריו בקריאת בוז ודברי גנאי.

ואז פתח בעלי הקדוש את פיו ויאמר אלי, הראית את ההמון הגדול הזה הרצים אחרי האיש הזה שהוא מנוקה מעון. והלואי שאני אהיה כן זכאי בדיני ומנוקה מעון אחרי מאה ועשרים שנה כמוהו. וסיים בעלי הק' את דבריו ויאמר: שבשכר זאת הבושה יזכה שצדיק אמתי אחד מגדולי הדור יהיה מחותנו. וכעת ששמעתי שכ"ק בא עמו בקשרי שידוכין הבנתי שעליכם כיוון בעלי הק' זי"ע ברוח קדשו. ונעשה שמחה גדולה בלב כל השומעים. ובינו עד היכן הדברים מגיעים. (סיפורי נפלאות מגדולי ישראל, סיפור מה).

הרה"ק רבי אהרן מקליוואן - סלאפקוביץ

רבי אהרן מקליוואן - זקן תלמידי הבעש"ט בדורו, הגיע פעם לביתו של רבי זאב והיה זה בליל אידם (=ניטל), ומנהג ישראל כידוע להתבטל מלימודם בערב זה עד חצי הלילה. בהכנסו לבית נטל ידיו ובירך בקול ברכת אשר יצר. רבי זאב שישב על שולחנו מוקף באנשיו, נתרגש מאד למשמע הברכה, וישאל מי הוא המברך כאן

ברכת אשר יצר של הבעש"ט וצ"ל, כי עד אז עדיין לא הכיר את רבי אהרן. ויאמרו לו אנשיו זקן אחד נכנס לכאן ונטל ידיו ומברך. ויחל רבי זאב לחקור אודותיו עד שנתוודע לו שהוא רבי אהרן מקליוואן, וישמח מאד לקראתו, ויכבדהו עד למאוד, וישבו יחדיו אל השולחן ויאריכו בשיחה. ואח"כ אכלו יחדיו סעודת הלילה, וכשגמרו לברך ברכת המזון פנה רבי זאב לחדרו, ועבור רבי אהרן העמידו סמוך לקלויז - שהיה צמוד לבית - מטה פרוסה בכרים וכסתות כיאות לאורח חשוב כזה.

ויסר רבי אהרן לנוח על משכבו אך לפתע נתעלף. וירגישו בזה החסידים שהסתובבו עדיין בקלויז, ומיד החלו להניעו ולעוררו מעלפונו, אך כל הפעולות שעשו היו ללא הועיל. ויחשבו אולי תקפתו חולי מחמת חולשה, וכיון שכן מצאו לנכון מצד ההכרח לדפוק על חדר רבם להעירו ולעורר על מצבו של האורח החשוב.

כיון ששמע רבי זאב את דבריהם, סר בזריזות אל מקום משכבו של רבי אהרן ויאחזו בידו ויאמר בזה הלשון: רבי אהרן שטייט אויף, ס'איז שוין חצות הלילה (=רבי אהרן, קום, כבר הגיע עת חצות הלילה). ברוח מבינתו וקדושתו הבין רבי זאב כי אין זה חולשא גרידתא ובודאי חסר לו לרבי אהרן איזה דבר רוחני, וכיון שדרכו של רבי אהרן שלא פסק פומיה מגירסא והרבה מסכתות הש"ס היו שגורות בפיו בע"פ, ולכן תלה רבי זאב שסיבת עלפונו הוא מניעת הלימוד בשעות אלו, ורק כל זמן שישבו יחדיו ורבי זאב קיים בו מצות הכנסת אורחים, היה ניחא ליה בזה. אך עתה שנשאר לבדו חפץ מאד לחזור ללימודיו, ואך נמנע בגלל מנהגם של ישראל, ועגמה נפשו על כך עד שנפל מתעלף. וכן הוה שתיכף כששמע את דברי רבי זאב, הקיץ מיד מהתעלפותו, ויטול ידיו, והתחיל לחזור ברוב נועם ומתיקות על משנתו כדרכו בע"פ, ובל הנוכחים השתוממו לראות חשקות ועריבות נפלאה זו של אדם בלימוד התורה הק'. בבוקר כשנפגש רבי אהרן עם רבי זאב הפטיר עליו את מאמרם ז"ל "חכם עדיף מנביא". (סיפורי צדיקים החדש אות צב).

הרה"ק רבי יהודה אריה ליב משפולא

קשרי ידידות הדוקים היו בין רבינו לבין הס"ק משפולא. "חכם הדור" היה הס"ק משפולא מכנה את רבינו (כתבי רמ"מ), ורבינו לעומתו היה מרגלא בפומיה לומר: "אין לנו בל מושג בגודל קדושתו של הס"ק משפולא כי הוא בדרגא עילאית מאתנו בבחינת אין ערוך". רבינו אף ניסה להתחקות אחר אורחותיו של ס"ק, ובהזדמנות ביקורו של הס"ק בזיטאמיר עיכבו בביתו לש"ק, בשנתו לכבוד הס"ק מכל אורחותיו ודרכיו בעת התפילות וסעודות שבת (ראה סיפור הדברים בארוכה בס' "איש הפלא" להרב מנשה מילר פ"ו - עמ' קצ"ט).

הרה"ק רבי שניאור זלמן מליאדי בעל התניא

בס' בית רבי כותב: שמענו שהרה"ק רבי זאב וואלף מזיטאמיר נ"ע בעל "אור המאיר" היה פעם אחת אצל רבינו נ"ע. דברי הרה"ק בספרו הנ"ל מובאים במ פעמים בד"ח אצלנו וכו'.

רבי בצלאל מרגליות אב"ד אוסטרהא

בנו של ה"מאיר נתיבים" ומחשובי רבני דורו שנמנו על קהל החסידים. היה בידידות עם רבינו, כמו שכותב בעצמו בהסכמתו לס' מאיר עיני חכמים לתלמידו של רבינו הרה"ק רבי מאיר מקארסטטשוב וז"ל: "שיצק מיד אל יד ידידי מופת הדור איש אלקים בוצינא קדישא המנוח מו"ה זאב וולף מק"ק זיטאמיר".

הרה"ק רבי אברהם דוד מחמלניק

חתן בנו של בעל ה"תולדות יעקב יוסף". עמו בא רבינו גם בקשרי חיתון. בספרו (פ' עקב) מזכיר רבינו את אשר נשאל מפיו וז"ל: נשאלתי ממחותני החסיד והותיק הרב דק"ק חמעלנך.

הרה"ק רבי שלום שכנא מפראהביטש

זאב לשחר את פניו, בדרך הילוכו שקע כדרכו ברעיונות נשגבות. ככה נשאר לעמוד שקוע נשען בחוזק על מקלו עד שנשבר ונתעורר. בבואו לפניו, שאלו בעל ה"תולדות", האתה הוא האברך שאומרים עליו שהוא דורש דברי תורה ברבים? הן, השיבו רבי זאב. ראשי כבד עלי למאד התנצל לפניו בעל ה"תולדות" בהוסיפו לשאול האם תוכל גם ללחוש על עין הרע? הן, השיבו שוב רבי זאב. וישם את ידיו על ראשו של ה"תולדות" ויאמר את מאמר הגמרא (ברכות ה.) על הפסוק (בראשית מט, כב) בן פורת יוסף וגו' מזרעא דיוסף קא אתינא דלא שלטא ביה עינא בישא עד סוף המאמר בגמרא שם. מיד אורו עיניו של ה"תולדות" ויאמר לרבי זאב רואה אני כי יש בכוחך בטוב ללחוש ולהושיע לבני אדם, ופטרו לשלום. בצאתו פנה בעל ה"תולדות" ואמר למקורביו שעמדו שם בביתו, בזה"ל: "אברך זה ראשי לדרוש דברי תורה ברבים" (כתבי ר"י ש"ב בשם רבי משה מקוברין).

בדרשותיו בציבור על סדר פרשיות התורה ועניני חג ומועד, שם עיקר מגמתו לעורר לכבות ישראל לעבודתו יתב' וכדבריו כמה פעמים בספרו "הנה סהדי במרומים שאין כונתי לדרוש לבד ולומר פירושים בדבריהם כי לא לדרשא אתינא, כי אם מגמתי לעורר הלבבות". (ראה בדרוש לשבועות, ועוד). וכל פירושו רמזו ודקדוקו סובבו אל העיקר המכוון לרמז בהם דרכים והליכות קודש בדרכי העבודה להבורא יתב', וזה גם עיקר המטרה והענין של חידושי תורה כאשר מכאר בארוכה בדבריו (בפ' בראשית) על מצות פריה ורביה וז"ל: "כמו שיש מצות פריה ורביה בגשמיות, כמו כן יש מצות פריה ורביה בשכליות להוליד תמיד חדושים בתורה. ואין הכונה שיוליד פשטים כנהוג עלמא, כי למה זה פשט ביד כסיל ולבו כל עמו להתנהג את עצמו עם תורתו בעבודת הבורא, וטוב טוב היתה שיסתם מעיינו ולא לגלות פנים בתורה שלא כהלכה.

פירוש שאין בתורתו איזה בחינת הליכה לעבודת הבורא, רק צריך האדם לראות בחידוש שמחדש בתורה יהיה אורחא להתנהג" (עיי"ש עוד באריכות מה שכתב בזה). ואכן, דבריו הק' הכו שורש עמוק בלבבות השומעים, וכדברי הגאון הגדול המפורסם רבי יוסף אב"ד קסטניץ ישן בהסכמתו לס' אור המאיר, וז"ל: "ברוך דבורו רבים השיב מעון וקרבים לעבודת השי"ת". ולא בכדי הפכו קהילות הקודש בהם שכן למבצר ומעוז לתורה וחסידותו.

בית מדרשו וחסי צילו
בד בבד עם כהונתו כמגיד משרים דמתא נתפרסם שמו כאחד מגדולי הצדיקים המפורסמים, ונתלקטה סביבו סגל חבורה של גדולי תורה ויראה אשר ענדו אותו באלוף לראשם, וינהרו לחסות בצל קורתו בבית מדרשו - מדרש לפרושים (לשון הרה"ק מברדיטשוב בהסכמתו לס' אוה"מ) - אשר יסד בעירו. שם השפיע להם מלא חפנים מאור תורתו וקדושתו. בהתקשרות אמיתית של תלמיד לרב היו מקושרים אליו בקשר אמיץ כל ינותק, באורחותיו נהו, ובהליכותיו בקודש ודברי תורתו, העמיקו והשכילו למצוא בהם ארחות חיים ודרכי יושר לעלות ולהתעלות בדרכי התורה והעבודה, ומהם שהפכו בעצמם במשך הימים לגדולי ומאורי התורה והחסידות בדורם. ונציין בזה בקצרה שמותם וקורותם של כמה מהם אשר זכרון רבינו בא בספריהם או בספרי התולדה אודותם.

הרה"ק רבי אליעזר ש"ב זיטאמיר
תלמידו המובהק של רבינו, וכותב דברי תורתו. בעל מחבר ספר "פרקי הנאזר" רמזי מוסר ועבודה כסדר הלכות שחיטה וטריפות ו"פרקי לנו אל" רמזי מוסר ועבודה כסדר הלכות בדיקות הריאה. הספרים נדפסו יחדיו לראשונה בלובלין שנת תרמ"ו כאשר בראשם מופיעים הסכמת הרה"ק רבי מרדכי מטשערנביל הכותב עליו "האי גברא רבא נבג"מ יודעי ומכירי הרב הצדיק החסיד המפורסם בבור ר'

בביקורו בעיירה פאוולייטש נפגש רבינו עם הרה"ק רבי שלום מפראהביטש. רבינו כבר היה זקן לימים ורבי שלום אברך צעיר. בשבת שלפני בוא רבינו שבת רבי שלום את שבתו בעיירה זו, ונשאר שם לכל ימי השבוע כאשר בדעתו לשבות בשבת הבאה בעיירה אחרת. רבינו שהגיע להיות אורחה של העיירה לשבת, נתקבל ברוב פאר ויקר ע"י כל תושבי העיירה. באור ליום ששי הגיע רבי שלום אל אכסניתו של רבינו לבקרו ולהיפרד ממנו. מתוך שיחתם התברר לרבינו שרבי שלום יגיע למחוז חפצו רק ביום הששי אחר חצות היום. בתמיחה ובנימה של תוכחה, העירו רבינו על כך באמרו: "אתם נוסעים בערב ש"ק אחר חצות? אנו נוהגים כבר ללבוש בגדי שבת ביום חששי אחר חצות, ולומר שיר השירים אשר לשלמה - למלך שהשלום שלו".

השיב לו הרה"ק: "ומה נעשה אם בא אלינו בערב ש"ק לפנות ערב, מוכסן הקובל על עגלתו שחלתה, ומתוך דבריו שומע אני אותו לאמר: אתה נשמה גבוהה ואני נשמה נמוכה, אנא הגבה אותי אליך". בשמוע רבינו תשובה זו, קם ממקומו ולקח את שתי המנורות שהאירו לפניו על השולחן וליווה את רבי שלום לכל אורך הפרוודור הגדול שהיה שם, בהפטירו: סעו לשלום סעו לשלום. (אבן ישראל).

מגיד משרים
רבו הגדול המגיד ממעזריטש זצ"ל בראותו כי ברכה בו וכי בכוחו להיות דורש טוב לעמו להורות להם דרכי הישר והטוב, החל לפרסמו, ורבים וטובים נתלקטו אליו לשמוע אמריו ולהפק ממנו אמרי דעת ותוכחת מוסר למען השכיל דעת הדרך ילכו בה והמעשה אשר יעשו. ויסופר שהרה"ק רבי ליב שרה"ס אשר כידוע כלכל והחזיק את הצדיקים הנסתרים, ביקש מהמגיד שלא יפרסם את טיבו ומהותו של רבי זאב, כי ברצונו להכלילו בחשבון ה"ל" צדיקים נסתרים. וכל כמה שביקש מהמגיד, כן היה המגיד מפרסמו יותר. וכאמור החל רבי זאב להנהיג עדה, ולהפיק אמריו לפני שומעי לקחו.

באותה עת איקלע רבי לייב למקומו של רבי זאב, ודרכו של רבי זאב היתה שכאשר היה מניח את עצמו לישון ביום היה מביט בשעון ואומר בשעה ורגע זו אקום משנתי, וכן היה תמיד שהיה קם תיכף בהרגע שאמר. כן היה מנהגו שבעת השינה הניח מטפחתו על פניו. רבי לייב אשר הגיע לביתו של רבי זאב בערב ש"ק אחה"צ עת אשר נמנם בשנתו, נכנס בלאט לחדרו ויסר מטפחתו מעל פניו, וזמן מה עמד והתבונן היטב בפניו של רבי זאב, ויפן ויאמר: מה זה, וואס איז דער מערה (=מה הוא הרעש שעושים אתו), ומיד המשיך רבי לייב ונסע לדרכו. גם רבי זאב התעורר מיד, וירץ אחריו כאנפלאותיו אך לא השיגו, וישאל את אנשיו מי היה בכאן, ויאמרו לו איש אחד גבוה גילה פניכם. המשיך רבי זאב ושאל, ומה אמר? ויספרו לו את כל אשר שמעו, וישחק רבי זאב. ויאמר בטח זה רבי לייב שרה"ס.

לשנה הבאה באותה עת בא עוד פעם רבי לייב לביתו של רבי זאב, ויסיר גם הפעם את המטפחת מעל פניו ויבט עליו, ויאמר: זייער שיין זיער שיין איך האב גאהר א טעות גיהאט (=יפה מאד, יפה מאד, אני הוא שטעיתי בו עד עכשיו) ותיכף הלך לדרכו. גם הפעם רץ רבי זאב אחריו ולא השיגו, ואך אנשיו מסרו לו את דברי רבי לייב. (כתבי ר"י ש"ב).

כן יסופר שבאחד מביקוריו של רבי לייב אצלו בתחילת הנהגתו, התבטא רבי לייב ואמר: א' גיזונטער וולף זאל זיך אריין לייגין אין אזוי א קרענקער בעט (=זאב בריא, שיכניס עצמו במטה חולה?), וחרה הדבר לחסידים, אך לא אמרו לו דבר, בהכנסו לרבי זאב שהו יחד לבדם שתי שעות, וביצאו אמר רבי לייב על רבי זאב: הער האט א גאנצין צלם אלקים אוף זיך (=יש לו צלם אלקים שלם על פניו).

גם הרה"ק רבי יעקב יוסף מפולנא בעל ה"תולדות יעקב יוסף" סמך ידו עליו להיות דורש דברי תורה ברבים, הדבר היה בעת ביקורו של בעל ה"תולדות" בזיטאמיר, בראשית הנהגתו של רבי זאב. וישכם רבי

אליעזר ש"ב דק' זיטאמיר אחד ומיוחד מתלמידי הק' זי"ע הרב ר' זאב וואלף מזיטאמיר כידוע ומפורסם אשר גם דברי קדשו אשר יצאו מרשפי שלהבת קה בספר אור המאיר ע"י האי גברא רבא תלמידו נתחברו.

כן מננהו גם הרה"ק רבי אברהם דוד מאבריש בעל ה"בת עין" בהסכמתו "הרב הצדיק החסיד המפורסם מו"ה ר' אליעזר ש"ב מזיטאמיר" ומציין גם שהוא היה הכותב של הס' אור המאיר.

בספרו הוא מבטא את גודל התקשרותו לרבו כאשר הוא מרבה לצטט מדבריו הק' המשמשים כיתד ופינה למאמריו ויסודות דבריו. בחלקו הראשון (לה' ש"ב) אשר נכתב ברובו כנראה בשנה הראשונה לפטירת רבו הריהו מציין הרבה פעמים אחר הזכרת שם רבו "הכ"מ" כדין המבואר בתלמיד לרב. ובהספד בסוף הספר (דף עה, טור ב) כותב: "ותעיד עלי שמים וארץ שקיימתי בעצמי מיום שנתבקש אדמו"ר בוצינא קדישא מוהר"ז הלוי זללה"ה בשיבה של מעלה, כמעט לא עבר אפילו יום אחד שלא אמרתי שמועה על פיו". (עיי"ש).

הרה"ק רבי מאיר מקארסטטוב

מתלמידיו המובהקים של רבינו. בעמה"ס "מאיר עיני חכמים" ממנו נדפס רק החלק "אור חדש" על עניני חנוכה כמבואר בהסכמת הגאון הגדול המפורסם רבי בצלאל מרגליות אב"ד אוסטרעהא לספרו וז"ל: "דבריו הקדושים האירו מול עבר פני ועולה בסגנון אחד במה שזכה שיצק מיר אל יד ידידי מופת הדור איש אלקים בוצינא קדישא המנוח מו"ה זאב וואלף מק"ק זיטאמיר.

ובעניי ראיתי גודל חיבת שהיה לו להרב החסיד הנ"ל שקרבו בשתי ידים באהבה וחיבה יתירה נודעת".

בחיבורו מזכיר רק פעם אחת בהקדמה את רבינו, אך כל כתיבת חיבורו באה לו מהתעוררות חזונו בעבודת הקודש של רבו כמובא בס' קהל חסידים החדש (אות קנח) שפעם אחת בא הרה"ק רבי מאיר אל רבו רבי זאב וואלף המגיד מזיטאמיר בערב חנוכה, וראה את רבו הקדוש עומד בערך כמה שעות ומנקה את קני המנורה של חנוכה ופניו פני להבים בלפידים. והרגיש אז את הכוונות שכיוון רבו בזה. וכשחזר לביתו חיבר את ספרו המיוסד בעיקרו בביאור בארוכה כל עניני חנוכה, מצוותיה וכוונותיה לכל פרטיה ודקדוקיה.

ספרו זכה להסכמות נלהבות מגדולי הצדיקים והרבנים אשר רובם ככולם מתארים אותו כ"הגאון החסיד המפורסם איש אלקי בוצינא קדישא" והגדיל בזה הרה"ק ר' מרדכי מטשערנביל אשר כרע ואח היו דבוקים בעבודות אהבה כאשר כותב בהסכמתו בה מרבה כאמור בשבח הספר ומחברו, בציינו "אשר מעולם אהבה קשורה בינינו באהבת האמת". כן הסכימו על הספר הגאונים המפורסמים רבי בצלאל מרגליות מאוסטרעהא, רבי שמחה הכהן רפפורט מראדימשלא, הרה"ק רבי מרדכי אב"ד קאריץ והרה"ק רבי אברהם דוב מאברוטש.

רבי מאיר היה מגדולי היחס כמפורט בשער ספרו בלשונו: בן הרב הגאון הגדול המפורסם מו"ה נתן אב"ד נעמרוב ובערשד, בן הגאון הגדול המפורסם מו"ה יעקב נח זללה"ה בן הגאון הגדל המפורסם מופת הדור הצדיק מו"ה צבי הירש זללה"ה אב"ד זמיגראד. בראשונה כיהן כאב"ד חאדרקוב לערך שנת תקע"ז נתקבל לאב"ד קארסטטוב (ראה בהסכמת הרה"ק מטשערנביל שנכתב ט' אייר תקע"ז הכותב "וכעת נתקבל לראב"ד בק"ק קארסטטוב) שם נפטר לערך שנת תקע"ט תקפ"ב.

הרה"ק רבי שניאור מפסטוב

השלישי המוזכר רק כתלמידו המובהק של רבינו הוא הרה"ק רבי שניאור מפסטוב (=היא חוואסטוב) אשר זכה גם להיות בעת פטירת רבו ואליו מסר שיחתו בענין מצבם של ישראל באחרית הימים (ראה להלן). רבי שניאור הי מכובד מאד על צדיקי דורו ובס' קהל חסידים החדש (אות סח) מובא גודל יקרת הכבוד שכבודו הרה"ק רבי זוסיא מהאניפולי.

רבי גרשון ש"ב קארסיטשוב זיטאמיר

מוזכר בראש ס' אור פני צדיקים (זיטאמיר תרס"ב) כאחד "ממנין גדולי וחשובי תלמידי הצוק"ט מו"ה זאב מזיטאמיר" מהם מו"ה שניאור מפסטוב ומו"ה אליעזר ז"ל שו"ב זיטאמיר בע"מ פרקי הנאזר" (שם כתב שנתמנה לשר"ב בזיטאמיר ע"י הרה"ק רבי זאב אחר פטירת השר"ב מו"ה אליעזר. וכנראה לא דק כי רבי אליעזר נפטר אחר רבו רבי זאב ראה לעיל בערכו כאן).

רבי שכנא צבי מנעמירוב

בעל מחבר ספר "הרי בשמים" על התורה וש"ס, מבין כל צדיקי דורו המובאים בספרו מרבה הוא לצטט דברים ששמע מפי רבינו.

רבי אהרן שמואל הכהן מאוסטרעהא

בעל מחבר ספר "וצוה הכהן" מצטט בתוארים גדולים בספרו זה (פרק יג), וכן בספר "ליקוטי מילי דאגדתא" דברים ששמע מפי רבינו. בינו ובין רבינו היו כנראה גם קשרי משפחה או חיתון כי ברשימת הפרומרנטין מק"ק בארדיטשוב שבראש ספרו "קורא ראש" על המדרש מציין את רבי מנדל בנו של רבינו כש"ב.

רבי אברהם דוב מאווריטש

בעל מחבר ספר "בת עין" שניהן לימים גם כרב בזיטומיר, מצטט בספרו פ' תולדות (ד"ה ויעתר יצחק) מה ששמע מפי רבינו. וכן נראה גם התיחסותו וקירובו לרבינו מהסכמתו לס' פרקי הנאזר בה מתארו כ"כבוד הרב הצדיק הק' תפארת ישראל אור עולם רשכבה"ג צי"ע אדמו"ר מוהר"ר זאב הלוי זללה"ה".

רבי צבי חסיד מיאמפלי

תלמידים המובהק של הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב ורבי חיים מקראסנא זצ"ל. מביא בספרו "אמרי צדיקים" כמה דברי תורה ששמע מרבינו.

אשכבתיה דרבי

גם בשכבו על ערש דוי לא פסק רבינו מלהורות לתלמידיו הדרך ילכו בה. ומרגלא בפומיה דהגאון המפורסם רבי דוד אורטינברג מבארדיטשוב בעמה"ס "תהלה לרוד" שנמנה על צאצאי רבינו:

כשהגיעה שעתו של אא"ז הרה"ק בעל "אור המאיר", בערב חג השבועות, שכב במטתו ופניו אל הקיר. נכנס תלמידו הרה"ק רבי שניאור מפאסטוב לבקרו, הפנה ה"אור המאיר" את ראשו ואמר: אתה זה שניאור?

שמע נא, ימים קשים יבואו על ישראל לפני ביאת המשיח, ואז יצטרכו אפילו אנשים שכמוני וכמוך להתבודד בפניה ולערוך חשבון נפש: אם אמונתם כנה או חלילה לא, אם מאמינים הם בלב שלם בלי שום פקפוק שיש בורא עולם, אדון הכל.

שאלו רבי שניאור: רבי, ומה מעצים אתם לעשות? השיב לו, העצה היא, לך ופרסם בין הבריות שאני אמרתי זאת מראש... ובזה סיים ה"אור המאיר" את דבריו ולא עברו כמה רגעים עד שהחזיר נשמתו ליוצרו (תפארת ישראל לר"ש טלינגטור עמ' נט).

לפי המובא בכתב ר"י שו"ב (אות תתע"ח) שהה רבינו בערוב ימיו בכפר איוועניץ הסמוכה לזיטאמיר ושם גם מנוחתו כבוד, אך לא מצאנו סימוכין לכך במקורות אחרים.

כאמור היה זה "ערב חג השבועות" - ה' סיון - יום בו גוע רבינו ונשמתו הק' חזרה לצור מחצבתה לחסות תחת צל כנפי השכינה, אך בספרי כותבי הדורות ומציני יומי ההילולא של צדיקים חלו טעויות בתאריך ושנת פטירת רבינו ב"שארית לשארית" הנספח לס' "שם ושארית" לר"ל גרוסמן (עמ' ה') כותב שנפטר בפורים תקנ"ח וי"א תק"ס הרבה מהספרים שבאו אחריו הסירו מעצמם את הספד וציניו בפשיטות תק"ס). ונראה שאף שתק"ס היא בודאי לא, שהרי ספרו "אור המאיר" נדפס בשנת תקנ"ח ועל שער ספר ובן רוב המסכימים מוסיפים לשמו של רבינו את ברכת המתים "וצ"ל" וזה כנראה המקור לבל אלו שציניו תאריך פטירתו בתקנ"ח. וסמיכות אף מצאו שנת ההדפסה צוינה בהדגשה לפי האותיות והיה מנוחתו כבוד, המורה שנסתלק מזמן לא כביר. אך מתוך תאריכי ההסכמות שניתנו עוד בראשית שנת תקנ"ח

שם מוזכר כבר רבינו בברכת המתים. וכיון שיום פטירתו היה בערב שבועות, יש להקדים את שנת הפטירה לכל הפחות לתקנ"ז.

בפטירתו השאיר רבינו אחריו ג' עוללים רכים מזיווגו השני עם אלמנת הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאריץ שנפטר בא' דסוכות תקמ"ח, ואף אם נישאה אליו באותה שנה הרי לא היה הגדול שביניהם אלא בן שמונה שנים.

את בית מדרשו המשיך להנהיג בנו הגדול הרה"ק רבי ישראל דובער חתן הרה"ק רבי חיים מקראסנא (כ"כ בראש ס' אור פני צדיקים). מלבד זאת לא ידוע שום פרטים אודותיו. ומפי השמועה נודע שמנוחתו כבוד בבית העלמין בזיטאמיר באהל אחד עם הרה"ק רבי אהרן מזיטאמיר בעמח"ס תולדות אהרן.

צאצאיו ומשפחתו

זכה רבינו להקים דור ישרים יבורך שבעה בניו ביניהם גדולי תורה ויראה השאיר אחריו, עמם בא בקשרי חיתון עם גדולי וצדיקי דורו. אך כדרך הרבה מצאצאי הצדיקים בדורו שלא נתעטרו בכתר הנהגת רבנות ועדה, והעדיפו להסתגר ולחסות תחת צל צדיקי דורם, הרי שבמשך הזמן כמעט וזכרם אפס, ורק לאחרונה עם התגלות פנקסו של הרה"ק רבי חיים מקראסנא זצ"ל, אשר בעת עלה במחשבתו לעלות לארץ הקודש, רשם בו את שמות רעיו וידידיו ואנשי שלומו להזכירם בכל עת לטובה ולברכה. בו נמצא גם רישום מרבינו ומשפחתו. וממנו נודע בדיוק מספר בניו ושמותיהם.

ספרו אור המאיר

זכה רבינו להיות מגדולי מעתיקי השמועה של רבו הגדול. דברי תורתו בספרו הבנויים הרבה על יסודות דברי רבו מהוים אוצר בלום של דברי הרב. בעצמו היה תולה את כל דבריו בזכות הרב ושפעו, וכמענהו לאחד מגדולי הצדיקים בזמנו, על השמועה שנפוצה בחייו שקרא לכתביו בשם "אור המאיר" הייתכן שיעיד אדם בעצמו על כתביו בהפלגה כזו. ויענהו וכי דורש אני דברי עצמי, הלא כל דברי חצובים ונחקקים מאור תורת רבינו הגדול, ודבריו הם בודאי ה"אור המאיר" לארץ ולדרים לשובב נתיבות לכל דורשי ה' ומבקשי שמו. כידוע לא כתב רבינו בעצמו את דברי תורתו, וכל דבריו נרשמו מפ"ק והועלו על גליון בעודו בחיים חיותו ע"י תלמידו המובהק הרה"ק רבי אליעזר שו"ב דזיטאמיר בעהמח"ס "פרקי הנאזר". סיום כתיבת הספר נדפס ברישום שבסוף הספר במהדורתו הראשונה, וז"ל: "סליק פרשת ברכה לפרט כתב זאת זכרון בספרים. האותיות המודגשות עולות למנין תקנ"ה, כלומר שבשנה זו נגמרה כתיבת הספר.

העתקות מדברי קדשו נתפזרו עוד בחייו כמרומו בהסכמת הרה"ק רבי מרדכי אבד"ק קאריץ הכותב בין דבריו "רבים שתו דבריו בצמא ויפוצו מעינותיו חוצה בעודו בחיים חיותו" אך לא הובא לבית הדפוס רק בשנת תקנ"ח - כשנה לערך אחר פטירת רבינו

מיד עם צאתו לאור עולם הפך הספר להיות אחד מספרי היסוד העיקריים בתורת החסידות ורבו ההוגים והלומדים בספר קדוש זה. ולגודל ביקושו נדפסו ממנו עשרות מהדורות שאזלו מיד עם צאתם מבית הדפוס. (רושמי הספרים יודעים לציין חמש מהדורות שהופיעו עד שנת תקע"ה - טו"ב שנים מההדפסה הראשונה - דבר נדיר בתדירות הדפסת ספרי דרוש וחסידות בשנים ההם).

בספר לא באו שום דברי הקדמה ופתיחה, ואך בשער הספר האריכו המו"ל לפרט בגדולת המחבר וספרו, כמו כן מעוטר הספר בהסכמות גדולי הצדיקים והרבנים בדורו, אשר לא גמרו את ההלל והשבח על יקר הספר וגדול המחבר.

ההסכמות נדפסו במהדורות הראשונות, אך משום מה הושמטו ע"י רוב המוציאים לאור במהדורות המאוחרות, ולחיבת הקודש נעתיק בזה קטעים מדבריהם.

רבי לוי יצחק מבארדיטשוב

מה נכבד היום בהגלות עלות זאת תורת הזאב בטירתו טהרת הקודש, אשר דרש הזאב בדקה בדיקדוקי של תורה ה"ה מחו' הרב הצדיק איש אלקים המנוח המפוסס מר זאב וואלף זצוק"ל, אשר

באורו נראה אור לישרים לארץ ולדרים, אשר כבר נודע בעודו בחיים חיותו של הצדיק המנוח ז"ל הופיע רוח הקודש בבית מדרשו מדרש לפרושים... והנה בודאי דברי קדשו אין צריכין חיזוק כי ידוע שכל דבריו נאמרו ברוח הקודש.

הגאון רבי יהודה ליב אב"ד שידלוב

...ס' אור המאיר אשר חיבר כבוד הרב הגדול החסיד המפורסם בוצינא קדישא מוהר"ר זאב וואלף מק"ק זיטאמיר, אשר לו דומיה תהילה. אשר כמוהו לא נהיתה המלמד וחונן לאדם דעה בינה והשכל בתורה ותפלה להקיש על דלתות שערים המצוינים בהלכה - הליכות עולם לו, ציון היא דורש אין לה, מכלל דבעי דרישה - דרישת הזאב בדקה מן הדקה, סמים ולבונה זכה. דרש את אלקיו בכל לבבו בכל עת ורגע, אף בדברו איש אל רעהו לא סר צלו מעליו, גם בנציבין מצודתו היתה פרוסה בירושלים של מעלה כאשר עיניכם לנוכח יביטו, ואנכי לפי קט שכלי לא ראו עיני אור בהיר וצהיר כמותו אשר תמיד היה נכסף לבבו הטהור לידבק בתשובת אהבת בוראו, וקצרה היריעה מלספר זאת.

הגאון רבי יוסף אב"ד קאסטנין ישינ

...ספר הקודש של כבוד הרב החסיד האמיתי איש אלקי המנוח המפורסם מוהר"ר זאב וואלף זצ"ל אשר באורו נראה אור לישרים לארץ ולדרים, אשר כבר נודע בעודו בחיים חיותו של הצדיק המנוח הנ"ל ז"ל הופיע רוח הקודש בבית מדרשו, ברוח דבורו רבים השיב מעון וקרבים לעבודת השי"ת. וזבאה דרא דנא דאתגליא בנייהו האי הכורא של הצדיק המנוח ז"ל. כי בהאי חבורא פתיחין שערי אורה. והנה בוודאי דברי קדשו אין צריכים חיזוק כי ידוע שכל דבריו נאמרו ברוח הקודש.

הרה"ק רבי אשר צבי מ"מ דאוסטרהא בעמח"ס מעין החכמה

הדברים עתיקין העומדים ברומו של עולם. כי יוצק מים מי מראה פנים פני ארי דבי עלאה ה"ה כבוד הרב החסיד המפורסם בוצינא קדישא אשר שמו נודע בשערים כבוד המנוח מוהר"ר זאב וואלף זללה"ה והתאוו תאוה לחוק דבריו בעט סופר אשר שמעו אמריו אמרי נועם פי מרגליות.

הרה"ק רבי מרדכי אב"ד קאריץ

ליהודים היתה אורה זו תורה אשר דרש כבוד הרב החסיד המפורסם בוצינא קדישא איש אלקים המנוח מוהר"ר זאב וואלף אשר אור תורתו יזרח בבמה קהלות קדושות ורבים שתו דבריו בצמא ויפוצו מעינותיו חוצה בעודו בחיים חיותו.

ובהסכמתו למהדורת פאריצק תקע"ה כותב: קמאי כבר אזלי ורבים מתאוים לשתות בצמא דברי קדשו המעוררים לבב אנוש לירא את ה'.

כאמור, נהפך הספר לנחלת עבדי ה' וכל אשר קרבת ה' יחפוץ לעלות ולהתעלות בדרכי התורה והעבודה על דרך החסידות הצרופה עמל ויגע בו ומצא בו כדי מדתו להאיר נתיבותיו בסור מרע ועשה טוב בזיכור נשמתו ומעשיו להיות לרצון לפני אדון הכל. יסודות הספר בהתעוררות הזמנים ואשר אין כל סיפור ומצוה שבתורה שאין לה המשך וקיום בכל עת וזמן, מזככת מעלה ומרוממת את האדם ללכת בדרכי ישרים ונתיבות יושר בכל עת ועידן, ולא יעצרוהו שום מרעין ועקתין מלהתבונן בתכלית בריאתו ועשיית רצון קונו וחפץ צורו יתברך בכל עת ועידן.

מלבד ההסכמות הנ"ל וכן הציטוטים המרובים בספרי גדולי החסידות לדורותיהם המורה על ההתייחסות המעמיקה והמקודשת לכל יסוד ועיקר מדבריו הק' מצינו גם מעוד גדולים וצדיקים הדורשים בשבחי ספר וסגולתו לעורר ולהלהיב לבותיהם של ישראל לאביהם שבשמים, ונציגם פה כסדר זמנם.

הרה"ק רבי אשר מסטולין בהרה"ק רבי אהרן הגדול מקרלין
רבי אשר ביקר בזמנו את כל הצדיקים שבדור, פרט להצדיק הק' רבי זאב מזיטאמיר זצ"ל וכשראה אח"כ את ספרו "אור המאיר" אמר: ס'איז כדאי גיווען נעמין די פאנטפיל אין האנט אין גיין צי פיס צי איהם (=היה כדאי אפילו לקחת את הנעלים בידים, וללכת רגלי אליו) (ברכת אהרן ע' מה, י).

רבי אהרן הלוי מסטראשלא

בהסכמת תלמידו הג"ר צבי הירש אב"ד צאשניק בראש ספרו עבודת הלוי, כותב: אשר שמעו מפיו הק' בזה הלשון: שהספרים "אור המאיר" ו"מאור עיניים" הוא מה שכתבו תלמידיהם, ובדאי לא השיגו עומק דעת רבותיהם, ואף על פי כן נדפסו ונשמות ישראל משתעשעים בהם ושפתותיהם דובבות בקבר.

הרה"ק רבי ישראל מרוזין

בהיותו פעם בדרך, ביקש מבעל האכסניא שיתן לו ספר חסידי. ויושט לו את ספר "אור המאיר" ויענה הרה"ק מרוזין ויאמר: לזה ספר חסידי יקרא ותו לא? הלא כל הכתוב בו הוא חובת כל יהודי להתנהג כן. (חוטים המשולשים).

הרה"ק רבי צבי הירש מאפטשנע

בהקדמה לסדר הקצר שנדפס בראש ספר "נפלאות חדשות" מהגה"ק רבי יחיאל משה אב"ד יאדימאוווע מביא בשם זקנו הרה"ק מאפטשנע רשימת ספרים "שמי שירצה שיתעורר לבו לה' יעיין בהם" ובראשונה מציין את הס' אור המאיר.

הרה"ק רבי חנוך העניך מאלכסנדר

היה אצלו כחיוב ללמוד בכל שבת קודש ס' "אור המאיר". ופעם אחת היה במאלעניץ אצל בנו הר"ר יחיאל פישל ז"ל, וביקשו בנו שישבות אצלו בשב"ק. ושאל אותו אם נמצא בביתו הס' "אור המאיר", ולא היה לו, וגם כבר היה הזמן קצר קודם השבת שיוכל להשיג את הספר. ולפתע הופיע אורח אחד שהיה לו את הספר, ושאלו עבורו את הספר ממנו, והיה הדבר לפלא (דרך צדיקים).

הרה"ק רבי יוסף מראדויל

היה לו שיעור קבוע בכל יום בספר אור המאיר (נכדו בס' שרשרת זהב ע' סח).

הרה"ק רבי מרדכי דוב מהורנייטיפול

במכתביו שנדפסו בסוף ספר פלא יועץ בה מדרין וכותב לבניו באיזה ספרי חסידות ילמדו, מציין ביניהם את הס' אור המאיר.

הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא

בספר זכרונות המאור (חי' עמ' תרעו) כותב האדמו"ר רבי שלום יחזקאל שרגא רובין הלברשטם מצייענוב: שמעתי מהרה"צ הקדוש ר' זאב וואלף הי"ד אדמו"ר מזלאטאפלי בקראקא שאמר בשם גיסו הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זצ"ל שאמר שמקובל אודות הספר "אור המאיר" שכמה שהשיעו להמחבר תורה מן השמים, אמר רק שמינית, וממה שאמר שמעו רק שמינית, וממה שמעו הבינו רק שמינית. וממה שהבין הכותב בעל "פרקי הנאזר" כתב מזה רק שמינית, וממה שכתב נאבד ונשאר בכתב יד רק שמינית, וממה שנשאר הדפיסו רק חלק שמינית, וממה שהדפיסו מבינים רק שמינית.

לקט אמרים ושיחות שהובאו בשמו בספרים שונים

כדי להשלים את פרקי התולדה נביא בזה מקצת אמרים ושיחות קודש שהובאו בשמו בספרים אחרים.

והיה עקב תשמעון (דברים ז, יב). שמעתי בשם הרב המפורסם מו"ה זאב וואלף זצ"ל מק"ק זיטאמיר שאמר: כי רצונו של הקב"ה שנהיה אנחנו עמו בית ישראל בבחינה זאת לקדש עצמו במותר מזה כביכול יש להקב"ה תענוג, כמאמר חז"ל (זוה"ק ויקרא ז). ישראל מפרנסין לאביהם

שבשמים. וזהו פירוש "והיה" כי כל מקום שנאמר "והיה" אינו אלא לשון שמחה (כ"ר מב, ד). "עקב" ראשי תיבות ק'דש ע'צמך ב'מותר. פירוש שכאשר תשמעון בקדש עצמך במותר, יהיה כביכול לי שמחה גדולה עכ"ר"ק. (אמרי צדיקים ע' 48 ועיי"ש מ"ש לבאר לפי דברים אלו).

עז פנים לגיהנם כושת פנים לגן עדן (אבות פ"ה ה"ב). שמעתי בשם הרב החסיד רבי זאב מזיטאמיר, דהקשה מאי רבותא אשמעינן במשנה עז פנים לגיהנם ומאי קמ"ל וכי אתגורי איתגר שיהא נידון בקלה. ואמר: דבזה מורה לנו מוסר גדול איך להתנהג בדרכי ה', שיהא עז כנמר. ופירושו בלשון בתמיה עז פנים הוא האדם [אימתי יהיה האדם עז פנים], לדבר הנוגע לגיהנם [לבל יתפתה להסתת היצר]. ובושת פנים [יתנהג אדם] לדבר הנוגע לגן עדן [לבל יתגאה על מעשיו הטובים]. כדמצינו (ב"ב ט). גדול המעשה יותר מן העושה, כי צריך כח גדול לשבור הסתת היצה"ר מהבושה נגד בני אדם לתבוע אותן נדבת לבם כי אין זה כבודו, על כן גדול שכרו יותר מן העושה. נמצא לפי זה זה דבעבודת הבורא צריך שיהא עז כנמר. (נחל אשכול, שמיני, גב, ג).

הבוחר בשירי זמרה (תפילת שחרית).

שמעתי מהצה"ק ר"ז מזיטאמיר פירוש: היינו שהבורא כל עולמים ב"ה בוחר בשיריים של זמרה, היינו למי שמשים עצמו כשיריים בעת זמרה ותפלה. ודפח"ח. (בת עין, תולדות ד"ה ויעתר יצחק. וכן בפ' שופטים).

הוודאי שמו כן תהלתו (פיוט לר"ה). בשם ר"ש שאמר בשם רבי זאב מזיטאמיר והיה הדבר יקר אצלו (הרה"ק רבי רפאל מברערשאד) מאד. שפירש: על דרך דאיתא בזוהר (וירא קג). נודע בשערים בעלה (משלי לא, כג), כל חר לפום דמשער בליביה עיי"ש. [והיינו] כפי מה שאדם משער לבו אמונת השי"ת כן הוא נודע אצלו. וזהו הוודאי שמו, כמו שהוא אצל האדם נקבע אמונת השי"ת. כן תהלתו, פירוש כן הוא תפלתו של אותו האדם, וכן הוא מתפלל. (אמרי פנחס השלם ע' קיח).

צדיק טוב לו - צדיק בן צדיק. צדיק ורע לו - צדיק בן רשע (ברכות ז). שאלו לרבי זאב וואלף מזיטאמיר: אמרו: צדיק בן צדיק - טוב לו. צדיק בן רשע - רע לו. ואנו רואים אחרת?

השיב רבי זאב וואלף: כשבאים יסורים לצדיק בן צדיק, הרי הוא עמל לעמוד על הגורמים שבגללם באו היסורים, וכשהוא מתיגע הריהו מוצא. נמצא שהיסורים טובים לו.

- צדיק בן רשע, כשבאים עליו יסורים מיד הוא מיחסם לאי-צדקת אביו, הרי אינו מתייגע ואינו מוצא את הסבה, לכן רע לו...כבוד. (חסידים מספרים).

עבודת השי"ת

בהילוכו פעם בדרכו סמוך לעירו נפגש עם עגלת נכרי המלאה שחת (=הייא) שהתנשאה מאד לגובה העגלה, כשמעליה ישב נכרי ומקלו בידו. לפתע נפל המקל מיד הנכרי, ויבקש מרבי זאב להרימו ולמסרו לו. בהיותו עיף ותשוש מחמת טורח הדרך, לא היה בכוחו להתכופף ולדלג למסור את המקל, ויענהו שאינו יכול למלאות בקשתו. ויאמר לו הנכרי בלשון רוסיה ניחאטשיץ (=פירוש אינך רוצה) נומיאישי (=ולא שאינך יכול), וכשבא לביתו היה דרכו לחזור תמיד על דברי הנכרי כלימוד למוסר השכל. כי אם אומרים שאין יכולים סימן שאין רוצים, כי אילו היו רוצים באמת גם היו יכולים.

בחינת העבודה להשי"ת

שמעתי מפי הרב החס"י המפורסם החכם האמיתי מוה' זאב וואלף זללה"ה מזיטאמיר שאמר כמדומה בשם הרב החסיד המגיד מוה' דובער ז"ל: היות שהאדם עובד לשני אדונים, וכמו שאמרו חז"ל (ברכות סא.) בינונים זה וזה שופטן, פעם עובד ליוצרו ופעם ליצר, ואינו יכול לדון בנפשו במה הוא דבוק יותר אם להימין ואם להשמאל. והבחינה לזה שידע אדם בנפשו באיזה דרך קשורה נפשו יותר, זה ידע בהרהוריו בעת הפנאי, אם הרהוריו בדברי תורה ידע שנפשו אינו

נפרדת מן התורה, וכן להיפך, וביותר בעת משכבו לישן שאז דעתו פנויה ביותר יראה במה הוא מהרהר, בזה ידע איזה דרך אהוב לנפשו יותר.

ואמר הרב החסיד מוה' זאב וואלף ז"ל הנ"ל בדרך מליצה: דוה שאמר שלמה המלך בשיר השירים (ג, ב) אקומה ואסובבה בעיר וכו'. בקשתי את שאהבה נפשי בקשתי ולא מצאתי. כי ה"גוף" נקרא "עיר" וכמ"ש בקהלת (ט, יד) עיר קטנה ואנשים בה מעט, דקאי על הגוף כמו שדרשו חז"ל (נדרים לב:) וזהו שאמר הכתוב: אקומה נא ואסובבה ב"עיר", שאדם גופא בעצמו מחפש בגופו, אשר הוא פוסח תמיד על שני הסעיפים ועובד לשני אדונים. בקשתי את שאהבה נפשי, שרוצה לירדע מה שהוא אהוב יותר אצלו אם דרכי התורה ועבודה או דרכי העולם. ואמר, בקשתי ולא מצאתי, שאינו יודע בעצמו איזה דרך אהוב יותר אצלו. ואמר על משכבי בלילות בקשתי את שאהבה נפשי, דאם רואה בעת שדעתו פנוי במה הוא מהרהר ובוזה יודע מה שנפשו אוהב יותר ודפח"ח ושידב"ק. (וצוה הכהן פרק יג).

זהירות מאונאת בעבודת ש"ת

שח רבי זאב וואלף מזיטומיר: הימים בהם החלו האיכרים למרוד באדוניהם, האצילים, הלכו במחשכים ועקרו שתילי אילנות כדי לגרום הפסדים לבעלי האחוזה. רצו המורדים לתת פרוסום למעשיהם קשרו את השתילים בחבלים ותלו אותם לאורך הגן. נעקר השתיל משרשיו, מחוסר כל ערך תלה על החבל, בא רוח ומרקידו ומנענעו לכל עבר כאילו שש ושמח, נתעלה ונתגדל... מבלי להרגיש שהקיץ הקץ על פריחתו...

כמוהו האדם, מטפס למעלה משיעור קומתו, נתון לחסדי הרוח, מפזם ומרקד, ואיעוץ ומרגיש שנפילתו בלתי נמנעת. (חסידים מספרים).

נקיות

היה רגיל מאד להקפיד על מלבושיו שיהיו נקיים, והיה הולך בבגד כמה שנים ולא נמצא שום דבר עליו. (אמרי פנחס השלם עם' רמא).

זהירות מלעמוד בדו"ק

סיפר הרב ר' אברהמיצי נכד הרה"ק מסטרטין:

בעל "אור המאיר" הלוח לאיש אחד סכום כסף הגון. בהגיע זמן הפרעון התכחש האיש ומיאן להחזיר את הכסף. לא הועילו כל ההפצרות והבקשות מלשנות את האיש להחזיר את החוב. ויאמרו

מקורבי הרב, יתבע נא ובינו את הלוח לדין ואז בטח יוחזר לו ממונו. השיב להם ח"ו זאת לא אעשה, ני הרי אמרו חז"ל (אבות פ"א מ"ח) על בעלי דינים בעמדם לדין. וכשיהיו בעלי דינים עומדים לפניך יהיו בעיניך כרשעים. ולזאת אינני מוכן כי יקרא שם רשע עלי ולו לרגע אחד, דהרי אמרו חז"ל (עדות פ"ה מ"ו) מוטב להקרא שוטה כל ימי ולא ליעשות שעה אחת רשע לפני המקום.

שבת

בשם הרה"ק אור המאיר זצלה"ה שמעתי. שמעודו ראה בכל ערב שבת שפורסין שמים חדשים. (שם משמואל סוכטשוב) הגש"פ ע' ק).

ביאת המשיח

הגה"ק בעל "אבני נזר" מסוכטשוב אמר בשם רבינו בענין ביאת המשיח בזה"ל: הרה"ק רבי זאב זצלה"ה מוזיטאמיד אמר בזה"ל: אז א יוד וועט גיין פון דאווענן מין טלית און תפילין, און וועט עהם ליכטיג ווערן פאר די אויגן, וועט ער וויסן אז משיח איז געקומען [=כאשר יהודי יחזור מן התפילה והטלית והתפילין בידו, ויאורו עיניו, ירדע שבא המשיח]. (נאות הרשא ח"א ע' רנג).

כתבי ר"י שו"ב, בשם הרה"ח רבי אליעזר (לייזר) הכהן מחשובי חסידי סלאנים בטבריה, ששמע הדברים בצעירותו עת ביקר בעיירה אייוועניץ השוכנת בין זיטאמיר לבראדיטשוב, שם שהה ה"אור המאיר" ושם מנוחתו כבוד. ומוסיף שם שאנשי העיירה היו מספרים הרבה דברים ועינינים מ"האור המאיר".

כן מביא שם סיפור מופת מרבינו ששמע שם. עיירה זו היתה שייכת לאדון אחד, שהיה רשע גדול והצר מאד ליהודים. כדרך האדונים אז, היה גר בארמון גדול מחוץ לעיר. פעם יצא רבינו לחדש הלבנה מחוץ לעיר, ושאל באנשיו שיראו לו מקום ארמונו של האדון, ויסובב רבינו פניו לאותו צד ויאמר את הפסוק תפול עליהם אימתה ופחד ישר והפוך ג' פעמים, ובכל פעם הושיט את מקלו כלפי הארמון כאדם היורה חצים, ובאותו לילה מת אדון זה, כן יאבדו כל אויביך ה'.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

פרקי התולדות על הרה"ק רבי זאב וואלף ה"אור המאיר" מזיטאמיר זי"ע הוא מתוך קובץ שפתי צדיקים שבט תשנ"א שע"י מוסדות "אוהב ישראל" ירושלים, שנכתב ונערך ע"י הרה"ג ר' אלישע פקשר שליט"א, וזכות רבינו יעמוד להם להיושע בכל מילי דמיטב

לזכות הרוצה בעילום שמו
שיקויים ברכת צדיק
"מנוחה ושמחה, אור ליהודים"

לע"נ ידידינו הנו"נ

הרה"ח ר' דוד ז"ל בן הרה"ח ר' פנחס הי"ו (פישער)
נלב"ע ניסן תש"פ
והרה"ח ר' צבי (הערשל) בן הרה"ח ר' יחזקאל שרגא ז"ל
נלב"ע י"ד ניסן תש"פ

לע"נ האשה החשובה הצדקנית

מרת פרידא גילה בת הרה"ח ר' יצחק אייזיק ע"ה (רייך)
נלב"ע י"ז אדר ב' תשע"ט

לזכר עולם יהי צדיק, כ"ק אדמו"ר הגה"צ רבי שלמה בן רבי מרדכי זצ"ל מזוועהל - צאנז, נלב"ע כ"ז תמוז תשע"ז, ולע"נ ראש הישיבה הגאון האדיר רבי אליהו שמואל בן רבי יעקב ישראל זצ"ל, נלב"ע כ"ה מרחשון תשע"ט

לע"נ איש החסד מוכתר בכל מידה נכונה
הרה"ח ר' משה בן ר' שמואל רפאל (רייך) ז"ל

להצלחת

נושה בן אסתר מלכה
זכות חפצת תורה וחסידות, יענווד לו
להתברך בכל טוילי דמיטב

להצלחת

נואר יחיאל בן חנה סינא
זכות חפצת תורה וחסידות, יענווד
לו להתברך בכל טוילי דמיטב

להצלחת

מנחם נענדל בן פרידא גילה
זכות חפצת תורה וחסידות, יענווד לו
להתברך בכל טוילי דמיטב

להצלחת

אפרים בן אסתר לאה
זכות חפצת תורה וחסידות, יענווד
לו להתברך בכל טוילי דמיטב

להצלחת

יוסף נתן בן רבקה טויבא
זכות חפצת תורה וחסידות,
יענווד לו להתברך בכל טוילי דמיטב

להשתתפות בהוצאות הגליון לרגל שמחה או לע"נ ולקבלת הגליון במייל, להערות ולהארות, GILYON.LIZENSK@GMAIL.COM